BREVIS NARRATIO EXPONENS.

QVO FINE VITAM IN TERRIS SVAM CLAVSERIT REVERENDVS VIR D. PHILIPPVS MELANTHON.

Vnā cum præcedentium proxime dierum & totius morbi, quo confectus eſt breui deſcriptione.

CONSCRIPTA A PROFESSORIBVS ACADEMIAE VVITEBERGENSIS, qui omnibus quæ exponuntur interfuerunt.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

EXPRESSVM VITTEBERGAE ANNO 1560.

HOC anno Chriſti uertente M. D. Sexageſimo X V. Calend: Martij, compleuit Dominus Philippus Melanthon, Vir clariſſimus annum ætatis ſexageſimum tertium, qui eſt κλιμακτής, Sic enim appellarunt Græci annos eos, qui ex ſeptenario, & nouenario conſumantur, in quibus annis certis de cauſis, quaſi per ſcalarum gradus, qui græco uocabulo ſignificantur, uir us in corporibus moueri putatur, Vt ſint quaſi articuli quidam, in quibus ad ſequentis temporis conſecutionem ſeſe uertat & inflectat, Itaq; quod ſingulares tum motus fiant uirtutis corporum, ut diximus, periculoſi illi uitæ ſunt, & ut apud medicos morborum, ſic hi uitæ κρίσεις quædam habentur.

Sexageſimus autem tertius ideo eſt periculoſior, quod ſeptenaria & nouenaria mutatio tum concurrant, nam ſepties nouem ſunt L X I I I, Vt commotionem in corporibus maiorē tum fieri neceſſe ſit. Hic Climacter ſenum appellari ſolet, & per multos ſenes ex magnis uiris & mediocribus hominibus, de ueteribus hiſtorijs & noſtra memoria commemorare poſſemus, qui illo ætatis tempore mortui fuerunt, ſi hoc ageretur, aut de climactericis annis diſputatio inſtitueretur, quorum neutrum agitur in præſentia, & de ſuis obſeruationibus unusquiſq; ſibi exempla in memoriam reuocare facile poterit. Ad hunc igitur uitæ annum, & quaſi flexum ætatis metuimus Domino Philippo omnes, qui illas obſeruationes eruditæ antiquitatis non contemnimus, quas ipſo etiam autore & magi-

ſtro non contemnere didicimus, Itaq; ipſum quoq; Melanthonem de climactere hoc ſuo pie & erudite diſputantem ſæpe audiuimus, cum recitaret nobis, quæ á clariſsimo medico & mathematico Iohanno Virdungo ei ex aſtris quondam prædicta eſſent & ἐναλλαγὰς aſtrorum & effectionis cœli ab hoc ei uſq; ad Sexageſimum tertium ætatis annum computatas fuiſſe, ſed poſt hunc annum, dicebat nullam ille mihi addidit ἐναλλαγήν. Et meminimus multas uoces ipſius, quibus ſignificabat ſe non longe abeſſe á morte. Quotieſcunq; etiam de quorundam hoſtilibus conatibus et molitionibus aduerſus ſe narrari audiebat ſemper hoc ille ſubijcere ſolebat, ut diceret; Non diu hic obuerſando eos impediam.

Ad mortem autem ſe parabat tum etiam accuratius, deq; hac cura ſua quibuſdam etiam uerſiculis ſuis teſtabatur, commemorauit enim nobis hoc diſtichon ſuum ante multos menſes:

Sic ego quotidie de lecto ſurgo precando,
Vt mens ad mortem ſit duce læta Deo.

Hunc tamen tam periculoſum climacterem, ille, Dei beneficio, ita ſuperauit, ut pene nullo genere inualetudinis, aut nouo ſaltem ipſiq; inuſitato toto illo tentaretur. Obſeruatum autem & hoc eſt, ſæpe climacterici illius difficultates in ſequentem uſq; annum diſferri uel extendi potius, & poſſemus multa exempla commemorare eorum, qui mox poſt completum ætatis annum Sexageſimum tertium mortui ſunt, in quibus & D. Lutherus eſt, qui poſt climacterem eundem menſe tertio extinctus eſt, quemadmodum & Dominus Philippus ferme, ut de ſequente narratione cognoſcetur.

noſcetur, Itaq; hunc annum cum ſuperaſſet iam uiuendo Præceptor & Pater noſter, non tamen ſollicitudinem de uita huius noſtram deponere potuimus, quod ſequentem metueremus, & ipſe etiam ad æſtatem huius anni de periculis uitæ ſuæ ominaretur.

Hoc autem animaduertimus uniuerſi, qui conſuetudine eius uſi ſumus, ab eo tempore quo Sexageſimum quartum uitæ annum ingreſſus fuit, manifeſte in dies ſingulos corpus attenuari & debilitari, ut quanq; nihil quicquam omitteret, neq; remitteret de laboribus illis uniuerſis, qui ei iam incubuere per annos quadraginta duos integros, ſcriptionum tamen operæ, quæ in hac ætate ipſius maturitatem habebant ſapientiæ conſumatæ & ſenilis, atq; ut Cycneæ quedam cantiones ab ipſo præſtantiſsimæ elaborantur, hæ igitur in primis ei inter manus quaſi ut adhæreſcerent, minusq; expedite procederent, & longulo tempore ei opus eſſet, ad ea quæ antea celeriter abſoluere conſueuerat. Hæc ita deprehendi potuere etiam â non magnópere attendentibus. Ad VI. autem Calendas Aprilis cum de mandato Illuſtriſsimi Principis Electoris &c. ab Academia Lipſenſi euocaretur ad examinationem, quæ eo tempore ſingulis annis haberi ſolet, eorum, qui munificentia Illuſtriſsima ibi aluntur datis ſtipendijs ut ſacris literis ſtudeant, ad horum igitur examinationem tum euocatus, cui ab aliquot iam annis præeſſe ille de ſententia & uoluntate Principis ſolebat, hinc profectus eſt Lipſiam III Calend: Aprilis, quæ eſt XXX Martij, atq; confecto ibi negocio ad ſuos reuertens, ex oppido Lipſenſi egreſſus eſt pridie Nonarum Aprilis. Et poſtridie quæ erat Nonarum dies & quinta menſis, huc

rediјt. Etſi autem & antehac ſemper & tum etiam ad illas operas minimè grauate, propter amicos autem & neceſſarios ſuos, quos Lipſiæ habebat, etiam cupide eo excurrebat, & cum ſæpe aliâs tum in illo etiam itinere laudare ſolebat Principis Electoris conſilium, qui ſti-pendiariorum illorum examinationes cum ſolennitate quadam adminiſtrari uellet: Ventoſa tamen & gelidi-or tempeſtas illud iter ei tum inſuaue reddidit, quæ pro ficiſcentem nonnihil afflixit, & Calendis Aprilis ſubito exorta tormina & διαρροίας commotio à prandio eum exagitarunt, et pallorem attulerunt ſolito maiorem, quę tamen mox euanuerunt omnia neq; poſthac recurre-runt. In primis uero Nonarum Aprilium die tempe-ſtas ei moleſta erat, cum uenti boreales aëris frigidita-tem augerent humidiuſculam, Ideoq; cum de uectatio-nis inſuauitate, tum etiam tempeſtate illa quærebatur, q̃ tota hyeme non ſe grauiorem ex frigore dolorem ſenſiſſe diceret, atq; multa uel omnia potius in geſtibus & uocibus ipſius ſedentis in eſſedo arguebant non eſſe ei optime. Etiam calculi commotionem ex uectatio-ne ſe ſentire querebatur, cum Lithiaſi, ut notum eſt, iam a multis annis laborarit. Ita igitur domum re-uerſus, ut diximus, biduo etiam tenuiore eſſe ualetudi-ne uiſus eſt ex facie magis uoce & geſtibus quam quæ-relis aut indicatione aliqua ſua. Sed nocte ea quæ VIII Aprilis præcedebat, quæ eſt VI, Id: erumpere iam malum illud incipiebat, quod eum confecit. Illa enim ferme tota ſomnum capere non potuit, quo debili-tatem augeſcere neceſſe fuit, cum in illa ſenecta corpus tenue & exhauſtum nulla re magis q̃ ſomno ali atq; ſu-ſtentari animaduerteretur, quo ab aliquot iam annis

minime

minime impedito uiſus fuit. Malum igitur tum ut diximus erumpere & debilitas magna exiſtere cæpit, & quanquam præcedentibus illis diebus [illegible] uiſus fuerat, ita tamen hæc eum ualetudinis ipſius conuerſio celeriter accidebat, ut pene ſubita eſſe uiderentur omnia, quod die præcedente nihil tale metui potuiſſet. Fiebant autem hæc, Vt calor ſentiretur in corpore alienior, & tuſsis exiſteret ſatis uehemens, reſpiratio etiam minus eſſet expedita, & pallor & macies in facie augeſcerent, & ut res poſtea docuit febris hac nocte eum primum inuadere cæpit illa, cuius paroxiſmus ſeptimus undecimo die poſt eum ſuſtulit. In primis tamen uirium imbecillitas magna exiſtebat, quæ tanta erat, ut cum remittere de laboribus ſuis nihil uellet, continuare tamen ſcriptiones ſuas non poſſet, ſed interquieſcere ſubinde neceſſe haberet, ut uno aut altero uerſu exarato poſtea in ſedili longo decumberet ſubſtrata ſub capite ueſte ſua pellibus ſubducta. Hæc cum ita fierent, accerſit ad ſe gener Philippi Doctor Peucerus neceſſarium quendam ſuum hora matutina ſexta, ut uideret & conſideraret imbecillitatem ſoceri, & ſimul de animi ſui perturbatione & ſolicitudinis ſenſu ſignificabat, quod cum in præſentia adhuc nihil appareret maioris periculi, nunquam tamen ſe in ullo morbo ſoceri maiorem conſternationem ſenſiſſe diceret, & metueret omnia, ut ſtatim ominoſa illa uiderentur, Itaque de accerſendo tum Ioachimo Camerio cogitabatur, cui cum Philippo Melanthone per annos quadraginta & amplius amicitiæ, & neceſsitudinis coniunctio interceſsit tanta, quanta inter homines eſſe poteſt, de hoc igitur accerſendo, ut cuius conſuetudine & conſpectu

maxime

maxime delectaretur, & alijs quibuſdam de cauſis ſer-
mones tum habebantur, & mittebantur eadem die ad
Ioachimum literæ, quibus de præſenti ſtatu ualetudi-
nis docebatur.

Occupabatur tum D. Philippus ſcribendis literis,
& habebat ſub manibus epiſtolam quam mitteret ad
amicum quendam in Littore Balthico, cui de imbecil-
litate ſua ſignificabat, ſcribebat autem ſe poſt iter Hei-
delbergenſe non ſenſiſſe maiorem, interq; alia hoc eti-
am de morte ſua præſagium addebat, Fortaſsis Deum
ſe eripere uelle ex ſynodo Lyſtrica quam Flaciani mo-
lirentur, ſed uirium imbecillitatem ſcriptio per ſe indi-
cabat, cum exarata eſſet Epiſtola literis admodum ua-
cillantibus. Vt autem antehac ſemper, ita tum etiam
medico utebatur genero ſuo, qui quod & de ipſius
ægroti indicatione, & ex urina Calculi etiam commo-
tionem ſimul fieri animaduerteret, ſacculos ei ad fomen
ta unctiones & balneum parabat, quæ antea ei ſæpè in
Lithiaſi profuerant, quæ cum ita fieri uideret ad quen-
dam qui tum ſolus ante ipſum in ſedili illo ſuo decum-
bentem aſtabat, ad hunc igitur tum ille, intus eſt, dice-
bat, non foris, quid igitur proficietur ſacculis illis & un-
ctionibus, cumq; alter reſponderet ad calculum illa di-
rigi, cuius ſentiret motus aliquos, tum ille rurſus, ue-
rum eſt inquit ſentio calculum, ſed puto hoc malum ma
gis eſſe à pituita (in quo fallebatur, ut infra agnoſce-
tur) nam mihi etiam ἀνορεξία moleſta eſt, quam etſi & ip-
ſam ſolet calculus ſecum afferre, ſentio tamen hanc eſ-
ſe aliam, quàm qualis a calculo eſſe ſolet.

Cumq; aliquantiſper conticuiſſet poſtea adde-
bat huius ſententiæ uerba; Si Deus ita uoluerit, liben-

ter mo-

ter moriar, quem oro ut largiatur mihi lætam deceſsionem, quibus ad Simeonis Canticum alluſiſſe uidetur, diſerte tamen læticiæ uerbo utebatur, & lætam migrationem optabat, ſicut & ſupra expoſitum diſtichon ipſius lætum ad mortem animum orat. Cum poſt perſcriptas Epiſtolas ita decubuiſſet ferme uſq; ad horam matutinã octauam, ad duos quoſdam, qui ante ipſum tum forte aſtiterant, dicebat ab aliquot iam annis hoc tempore languere ſoleo, ſed hoc anno acceſsit Eclipſis in æquinoctio, & imminet Saturni, & Martis coniunctio, quæ incidit mihi in octauam. Huius coniunctionis etiam ſequentibus morbi diebus ſæpe mentionem faciebat, & qui hanc contemnerent ſtulte facere dicebat, Significant tamen tales coniunctiones non tam corporibus, quam communibus rebus. Itaq; ſterilitatem ipſe etiam ex hac & alijs tam ſignis quam præſagijs ſuis metuebat, & autor erat Academiæ, ut frumentum coemeret ad uſus ſuorum, ſi annonæ caritas incideret, quod & de conſilijs ipſius factum eſt, & nunc quaſi ex teſtamento D. Præceptoris ab hac aſſeruatur. Atq; hæc locutus quod circa nonam eſſe putaret, quæ erat ordinaria hora operarum ipſius publicarum, ſurgebat de ſedili, & parabat ſe, ut ad prælectionem Dialecticæ deſcenderet, nam etſi nihil omittebatur & orando & hortando, obtineri tamen non poterat, ut ſibi hac in parte parceret; & prælegendi operæ ſuperſederet, legam inquit dimidiam horulam, poſtea in Balneum deſcendam, Cumq; manus lauare uellet quod certo conſilio ſæpe facere conſueuerat, & ad malluuium per ſcabellum altius aſcenderet, ita difficilis ei aſcenſio fiebat ut labente genu altero pene concidiſſet, qua re commo

tus nonnihil, ego inquit extinguar ſicut lucernula. Nam ſtatim inter initia morbi mortem ominari incipiebat, & ſequentibus diebus omnibus in ore erat mentio huius, & ſermones de hac multos & ſapientes atq; pios habebat, quorum deinceps ſuo loco referemus aliquos. Ita igitur anteq̃ octaua audiretur comitantibus eum & deducentibus duobus in ſcholam publicam doctrinæ ſuæ deſcendit, in quo conſulto eum errare patiebamur, ut lectio interuerteretur, etſi ſuſpicabamur eum alienam hora profeſſoris eius, cuius eſt hora octaua, quem tum peregre abeſſe ſciebat, obire uelle. Ad auditorij fores cum perueniſſet, ita cecidit, ut perpauci ſcholaſtici ibi adeſſent, cumq; ſignificaretur ei nondum eſſe auditam octauam, quid igitur hic agimus? inquit, atq; domum reuertens, ab iiſdem qui eum deduxerunt reductus eſt. Inter eundem dicebat ſi Kembergam uſq; procederem fortaſsis melius mecum fieret, quod oppidulum diſtat Vuiteberga aliquanto longiore ſpacio quam eſt paraſangę unius, quæ habet miliare germanicum breuius, Etſi autem tantum itineris illa ualetudine ſua nequaq̃ conficere potuiſſet, Poſt hanc tamen non longam itionem de qua diximus alleuari nonnihil uiſus fuit, ut domum reuerſus meliuſcule haberet, perſeuerabat autem in ſententia ſe hora nona lecturum eſſe, quod etſi erant qui auertendum iudicarent ſignificatione contraria publice propoſita, ut reuertens auditores nullos inueniret, contra tamen hoc metuebatur ne ea aduerſatione & fruſtratione tali ita offenderetur, ut iracundiæ commotio ei plus noceret, quam illa defatigatio, id quod factum fuiſſet. Itaq; neq; illa die neq; ſequentibus à prælectionum operis talibus conſilijs qua-

lijs quaſi uiolentis quibuſdam abductus fuit aut impe=
ditus,cum ſemper quidem oraretur ut ſibi parceret. Do
mum reductus rurſus in ſedili longo ſuo decubuit at=
q; relicto apud eum altero ex ijs , qui eum domum re=
duxerant,alter ab eo diſceſsit,quod diceret ſe literas ad
Camerarium obſignaturum , id cum audiret, ſcribe ei
inquit me calculo impediri ab itinere Miſnenſi,inuita=
tus enim fuerat ad inſpectionem ſolennem ludi illius,
& cæterorum illuſtrium. Interea dum nona audire=
tur,de ijs ferme tantum, quæ publicæ in lectione pro=
poſiturus eſſet , ſermones habuit. Hora nona ad le=
ctionem deſcendit, in qua diſsimulans imbecillitatem
quantum poterat , etiam uoce firmitatem præſeferens,
cum res diſsimulari minime poſſet, duo tantum argu=
menta propoſuit, quorum alterum erat Gregorij Na=
zianzeni: εἰς τὸ ἅγιον πάσχα, eiuſmodi, λύτρον eſt τοῦ κατέ=
χοντος. Diabolus κατέχει iuxta dictum Eſaiæ κατεχόμε=
θα μὲν γὰρ ὑπὸ τοῦ πονηροῦ, πεπραμένοι ὑπὸ τὴν ἁμαρτί=
αν &c. quod argumentum tum ſoluebat atq; explica=
bat; quomodo diabolo non deberentur λύτρα, aliquan=
to q; fit à Gregorio diſertius, & planius. Hæc lectio
non multum ultra quadrantem horæ producta fuit, &
haud ſcimus an breuiorem lectionem ab ipſo habi=
tam antehac nemo meminerit. Sic igitur poſt fini=
tam lectionem iterum domum reuerſus ſtatim in La=
brum aquæ calidæ deſcendit , & fomenta atq; unctio=
nes adhibitæ fuere illæ de quibus ſupra diximus,cum=
q; per dimidiam horam in labro deſediſſet ad prandi=
um inde egreſſus eſt omnibus rebus ita ſedantibus ut
minus ei metueretur & ut ante ſæpe ita tum etiam a
calculo tantum omnis debilitas extitiſſe iudicaretur.

In prandio perparum & comedebat, & bibebat, hilariuſculum ſe tamen, & eum omnino præbebat, ut periculum in præſentia ſuperatum eſſe pleriq; conſiderent. Poſtea quieti ſe dedit, & dormiuit per horas ferme tres qui ſomnus eum ita confirmauit, ut ſpes ſimul omnium magis confirmaretur. Ante cœnam ſcriptiones certas abſoluebat, et cum in cœna poſtea, tum poſt hanc nihil animaduertebatur, quod ſpem a pleriſq; conceptam debilitaret, uires tamen ſe non corroborabant, ſed languor & imbecillitas potius harum manebat non multo minor quam mane fuerat. Nox ſequens grauior erat, qua primum deprehenſum fuit, quid morbi eſſet, quo laboraret, nam poſt medium huius paroxyſmus febrilis recurrit, & mane hora quinta qua ſurgebat declinatio huius manifeſte deprehendebatur, itaq; tum gener medicus eum docere febrem eſſe, non tantum calculi commotionem & ipſe etiam ægrotus idem iudicare & ſentire. Sic igitur tum agnitus morbus fuit, & finito paulo poſt paroxyſmo hoc altero die illa quæ erat Nona Aprilis & V Idus minus male habere uiſus, cum uſitatarum operarum ſuarum nihil intermittebat, ut & ſequentibus ferme quinq; proximis diebus continuis, tum in Chronico dictando, cuius ſecundam partem abſoluerat perducta hiſtoria ab initijs mundi uſq; ad Carolum Magnum, hora ordinaria ſua pergebat, & ex notationibus recentioribus Rolandi epitaphium inter cætera commemorabat, cuius uerſus ut captus fuit illorum temporum nequaquam contemnendi, πάθος habent elegans & pium, ut hac de cauſa admodum ei placere animaduerterentur, qui ſic referuntur:

Tup

Tu patriam repetens triſti nos orbe relinquis
Te tenet aula nitens, nos lacrymoſa dies.

Quod nunc Philippo Melanthone amiſſo nimis uere reſpicientes ad luctuoſiſsimum tempus hoc noſtrum de nobis, Eccleſijs, & publicis & priuatis rebus noſtris dicere poſſumus, cum quid morte huius amiſerimus, & quæ pericula impendeant omnes ſanos intelligere neceſſe ſit, ipſius autem ſanctiſsima anima in uera patria ſua cœleſti conſuetudine fruitur. Sed querelis & dolori indulgere in præſentia non inſtituimus. Fuit in hoc genere Chronico lectio illius ultima, quæ & inculcationem uerſuum Epitaphiorum illorum ominoſam habuit, tam de morte ipſius quam de temporibus, quæ hanc eſſent conſecuturæ, tum hanc etiam uocem ipſius in primis, quod de Rolando ſiti extincto ut a quibuſdam perhibetur, uerba faciens hæc, inter alia diceret, præſtantes uiros ſubito abripi. Poſtea die quæ erat IIII Iduum, ſeu decima Aprilis prorſus iam a morbo liber uidebatur, nam ille internus calor febris continentis & perpetuæ, de quo poſtea dicetur, nondum ita ſe exeruerat, ut de eo certo pronunciari poſſet, quod tamen deprehenſum iam eſſet, & febrem eſſe & tertianam febrem, medicus ei potionem parabat, quæ bilem educeret, qua cum hac die mane uſus eſſet, a ſe alleuatum confitebatur; Nihil uero ille ſibi minus parcere quam ſi rectiſsime ualeret, cum nullo unquam tempore magis ei quiete opus fuerit, Itaq; cum eadem die certis de cauſis Senatum Academiæ ſub horam XII. conuocatum eſſe cognouiſſet, ne ulla in parte deeſſet rebus publicis, in conſilium publicum uenit & ipſe, non tantum non uocatus, ſed oratus etiam

 ut quie-

ut quieti ſuæ conſuleret, Præſertim cum negotia eſſent de quibus ageretur minime quidam illa contemnenda, non tamen eiuſmodi propter quæ ita defatigari tantum uirum (abeſt enim conſiliorum locus ab ædibus ipſius interuallo non paruo) & tali tempore ſuo, neceſſe eſſet. quod ſi grauiſsima etiam fuiſſent, conſilio tamen eius alijs modis res ſcholaſtica frui potuiſſet. Sed ut antehac ſemper in tota uita, ita tum ſibi etiam non pepercit, & in illa inualitudine, & uicina morti uel huic potius pro-xima imbecillitate ſua, ſe tanquam recte ualente uſus eſt quam diu potuit, atq; tum in Senatu cum commoti-one non parua contra uiolantes diſciplinam publicam & tranquillitatem communem, multa dixit grauiſsime, & ſtatuit ſeueriſsime, lenitatem uel lentitudinem poti-us eorum qui molliores hac in parte eſsent increpauit, & de coniunctione animorum & pacis ſtudio multa utiliter & pie monuit ad conciliandos animos, quorun-dam ſcholaſticorū, inter quos periculoſæ rixæ extiterāt Nos quidem meminimus quodam tempore eum cum ex Senatu poſt grauiorem commotionem domū reuer-teretur de ſe dicere, animi commotiones tales ſuas inter ea eſſe, quæ mortem ipſi accelerarent, & de iracundiæ commotionibus, curis, & laboribus dicebat, his tribus rebus uitam ſuam confici, quæ tamen cauſa poſtremo loco hoc tempore in Senatu proponebatur eiuſmodi erat, ut quaſi amica quædam καταστροφὴ uideretur, & in hilaritatem quandam negotia deſinerent, ipſeq; animo ſedato uel hilariuſculo etiam inde ſurgeret, atq; ita do-mum reuerſus reliqua parte diei quietior fuit & ſcripti-onibus quibuſdam, & emendationibus typographicis concionis habitæ in funere Illuſtriſsimi principis Phi-

lippi du-

lippi ducis Stettini & Pomeraniæ &c. quæ hic typis exprimebatur, atq; epicediorum quorundam, quæ ſcripta fuere eidem Principi. Hæc ominoſa per ſe fu=ere uniuerſa, ꝙ funebribus illis operis eo toto tempo=re occuparetur, & res de ipſius etiam uocibus magis ominoſa fiebat, tum enim ridens ad aſtantes familiares ſuos dicebat, ego iam tãtum tracto funebria & hic opti mꝰ Princeps cui hæc ſcribuntur, Philippus fuit, quid ſi ego Philippus unus ex uulgo eum ſequar. Quæ etſi io=cãs dicere uidebatur, tamẽ ominoſam hãc uocem fuiſſe ſecuta mors ipſius docuit. Vndecima die, quæ eſt tertia Iduum Aprilis, recurſio febris metuebatur, quæ & re=currit, etſi λιψισ tempus priſtinum anticipabat, ut dici=mus, ſed quia ipſe ſibi minime parcebat, ut ſæpè iam querimur fruſtra quidem, neq; ab operis ullis abſtine=bat, neq; domi ſe continebat, ideo uulgo minus pericu=li eſſe iudicabatur, cum tamen publice & priuatim pro ipſo preces ardentiſsime fierent. Et quanq; debilitas manifeſta erat & ante oculos omnibus, neq; diſsimula=ri poterat, tamen ut alia mala antehac ſæpè, & grauiſsi=mè etiam nonnulla, ita illud etiam præſens ut ſuperaret à pleriſq; ſperabatur, nihil autem occupationum illa to=ta die, quæ à quibuſcunq; negotijs offerebantur decli=nare, aut refugere, & hora matutina ſexta quam diebus feſtis ſibi ſumebat, precationem Chriſti προαγωνίαν de capite Iohannis decimo ſeptimo publice in ſchola ex=plicabat, quo tempore poſt hactenus commemorata mortis ipſius omnina et præſagia, aliud nouum & ſingu=lare atq; multo ꝗ cætera memorabilius animaduerſum fuit. Cum enim de morte ſua antehac in publicis præ=lectionibus non ſoleret mentiones uſurpare, tamen &

paucis

paucis diebus ante commendabat puero memoriam ſententiæ certæ, & hanc poſt mortem meam memento te dicebat, & in huius diei prælectione cum ſummam & capita præcationis Chriſti auditoribus commemoraret, quæ ſunt tria, Primum, ut ſit Eccleſia, Secundum, ut ſit concors, & conſentiens, Tertium, ut ſint ſalui & hæredes uitæ æternæ aliqui, quæ eſt Eccleſia cœleſtis, Hæc igitur capita cum ita commemoraſſet, memini inquit hæc tria meum patrem triduo ante mortem precari & mox περιαυτολογῶν (quod erat ei in hoc genere & in publico inuſitatum) de ſe ſubijciebat. Hæc tria uota moriturus ego etiam meis liberis & filiolis (his enim uerbis utebatur) relinquam, ut ſint in Eccleſia, Deumq; recte inuocent, ut ſint unum in ipſo & concordes, ut ſint hæredes uitæ æternæ. Hæc igitur ille ut Pater triduo, Sic ipſe nona die ante mortem ſuis præcabatur. In prandio poſtea faſtidium cibi & potus, quod & in cœna, ei moleſtum erat: Vires autem minime augeſcebant. Poſt cænam, cum perparum cibi leniter deguſtaſſet, λίψις febrilis recurrit ſub noctem, quam ſecum in lectulum ſuum intulit cubitum abiens eodem tempore. Hic tertius morbi paroxyſmus per noctem ſequentem aliquãto eum grauius exercuit. Cumq; non multum uel per parum potius dormijſſet, & ſurgeret mane hora quarta eius diei, qua hoc anno memoria cruciatum & mortis Chriſti celebrabatur, quæ erat duodecima menſis Aprilis & pridiana Iduum, ſic igitur & uigilijs & febre exercitus per noctem & debilitatus, hora tamen ſexta ad operas doctrinæ publicæ redijt, cum recte ualentem ante lucana aut matutina uocis contentio qua feriarum diebus utebatur, debilitare ſoleret, Et manifeſto in

niſeſto in hac ſenecta ipſius ab annis iam aliquot depre‑
hendi potuit, paſchatis tempore ualetudinem eius ex
continentibus lectionibus matutinis illis admodum af‑
fligi,cum per quinq; dies eas continuaret, una tantum
die in uigilijs Paſchatos uacua interpoſita,quod non fi‑
ebat aliâs totius anni tempore. Hac de cauſa a ſolicitis
quibuſdam de ualetudine & ſalute ipſius paulo ante id
agebatur,ut callide alijs negotijs obiectis ab illis matuti‑
nis operis abſtraheretur,ſed non ſucceſſerat conſilium.
Inuitabatur etiam literis Principis cum Lipſiæ in exa‑
minatione ſtipendiariorum uerſaretur ad inſpectionem
ſcholarum illarum,quæ beneficentia Illuſtriſsima Miſ‑
næ,Cremæ et Portæ aperiuntur de quo ſupra etiam re‑
tulimus aliquid, quam ſi obijſſet, abductus ſic etiam ab
illis periculoſis ualetudini ipſius operis fuiſſet, ſed cum
alia ei obſtabant,tum præcipue,ne publica diſcendi oc‑
caſio diſcipulis Academiæ noſtræ interuerteretur eo
tempore,quo tantarum rerum memoria in Eccleſia ce‑
lebratur.DEVS tamen ut nunc intelligimus peculiari
gubernatione ſua eum huc reduxit, neq; alio in loco
quam eo quo iuuentutem & Eccleſiam per annos qua‑
draginta duos utiliſsime docuit,& inter oculos & ma‑
nus eorum,quos maxime dilexit,mori uoluit.Sed hæc
ab inſtituto alieniora ſunt. Hora igitur diei illius ma‑
tutina ſexta Eſaiæ uerba Cap: LIII. Quis credit ſer‑
moni noſtro &c. explicabat publice, in cuius lectionis
fine de nouæ obedientiæ neceſsitate uerba faciens,hæc
dicebat,neceſſaria eſt,& noſtra Panoplia, quæ fuit uox
publicæ doctrinæ illius ultima,nam ea quam ad Paſcha‑
tis diem meditabatur impedita fuit, ut poſtea refere‑
mus,Quæ ideo etiam commemorauimus, ut conſtans

ſtudium huius nauandi operam Eccleſiæ, & rebus com munibus, & diligentia in officio & aſsiduitas induſtriæ incredibilis magis conſpiciatur, cum hæc uſq; ad extremum præſtiterit, & ſtationem, atq; locum ſuum pene moriens deſerere noluerit. Die enim octaua poſt mortuus eſt ut narrabitur, quæ celebratio ad uitę ipſius non mortis hiſtoriam pertinet, et ab alijs alibi præſtabitur. Poſt meridiem ſcribere incepit, quod die Paſchatos more Academiæ & Eccleſię huius ſolenniter proponeretur. De cæteris nihil meminimus. Sub noctem huius diei inter nonam & decimam multi ſunt fide digni homines, qui affirmant ſe in nubibus ſupra oppidum Vuitebergam manifeſtam ſpeciem uirgarum in ſcopas colligatarum uidiſſe, & primum quinq; faſces, ſed duobus celerius euaneſcentibus, poſtea tres diſtinctis ſpacijs apparuiſſe, ita ut rami uirgarum ſeu ſcoparum parte anteriore ſeptentrioni, Poſteriore qua colligantur, auſtro obuerterentur. De quo prodigio cum D. Philippus audiuiſſet, ita hoc interpretatus fuit, ut diceret nobis pænas portendi paternas, quia uirgæ eſſent, quibus parentes ad liberos utuntur, non gladij, & ſe ſterilitatem agrorum metuere ſignificabat. Sed hoſtibus dicebat impendent atrociora. Sæpiſsime uero ille ante etiam morbum de grauiſsimis pænis concionari, atq; predicare ſolebat publice & priuatim, quæ noſtri ſeculi petulantiam, maliciã, profanitatem, idolatrias, et infinita ſcelera alia obruituræ eſſent, Neq; dubitandum eſt, Deum puniturum hos mores, & hæc tempora. Sed hęc omnia non ſunt huius loci. Noctem ſequentem commodam habuit, & bene dormiuit, qua ut ipſum referentem audiuimus in ſomnis ſibi accinere illa uerba uiſus fuit.

Deſide-

Deſiderio deſideraui manducare uobiſcum hoc Paſcha, ijs modis quibus in templis puer olim accinuerat, & ea ſe contentione uocis uſum, ut ipſe ſe de ſomno excitaret, quod igitur bene dormiuiſſet, ſurrexit è lecto decimi tertij Aprilis, id eſt, Iduum diei hora matutina tertia ad abſoluendum ſcriptum illud, de quo diximus, quod die Paſchatos proponeretur, Idq; illis tum matutinis horis deſcribendo abſoluit, quod ultimum eſt ex ijs quæ ad publicam lectionem ſcripſit, & quale ſit cum editum extet, legentes iudicabunt.

VICE RECTOR
ACADEMIAE VVITEBERGENSIS, GEORGIUS MAIOR THEOLOGIAE DOCTOR.

HOC anno 1560. Paſcha ab exitu Iſraelitarum ex Aegypto, 3069. celebratur. Tot annos cum filius Dei, qui tunc agno ueſcentes texit, ſeruauerit Eccleſiam ſuam, Speremus & reliquias clementer ſeruaturum eſſe, donec palam oſtendet ſe rurſus generi humano, & lætiſsimo triumpho uniuerſam Eccleſiam ad cœleſtia gaudia ducet, ubi erit Deus in beatis omnibus omnia. Etſi autem aſsidue in uita repetenda eſt cogitatio de diſtinctione Eccleſiæ & gentium, de mirandis operibus Dei, & de beneficijs filij Dei, & aſsidue excitanda eſt fides & gratiarum actio, tamen ſit intentio maior, cum tempus de tanto agone filij Dei nos admonet.

Tibi igitur omnipotens Deus, æternæ Pater do-

 mini no-

mini noſtri Ieſu Chriſti, Creator una cum filio tuo, & Spiritu ſancto gratias agimus, quod nos uocaſti ad ueræ Eccleſiæ ſocietatem, in qua & filium tuum recte agnoſcimus, & beneficijs eius fruimur. Aliæ Sectæ furentes contumelijs adficiunt filium tuum dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, ut ingens multitudo Mahometica, et perſonæ Chriſti diuinitatem detrahit, et audaciſsime tollit officium, negat iram Dei placari unius alicuius miſeri hominis cruore, denique tetra multa dicit. Pontificij hiſtoriam utcunque retinent, ſed adplicationem obruunt, uetant te ſtatuere Chriſti obedientiam pro tuis peccatis precium eſſe, te eſſe iuſtificatum ſanguine filij Dei. At uera Eccleſia retinet uocem Euangelij in Propheticis & Apoſtolicis ſcriptis ſepe repetitam, quæ de officio ſic nos docet iuxta hæc uerba Pauli, Iuſtificati ſanguine ipſius, Item ſanguis Ieſu Chriſti purificat nos ab omni peccato. Propter tuam obedientiam nobis donatam reputamur iuſti, & heredes æternæ ſalutis, non propter ullam dignitatem noſtram. Pro hoc immenſo beneficio tibi omnipotens Deus, æterne Pater, Creator cum filio & Spiritu ſancto gratias agimus. Tibi etiam fili Dei gratias agimus, quod factus es Redemptor noſter, & te ueris gemitibus precamur, ut lucem fidei uoce Euangelij tui & Spiritu ſancto accendas & augeas, nos infirmos geſtes, gubernes, protegas & ſalues, Ad hæc beneficia danda ſcimus te reſuſcitatum eſſe, & ſedere ad dextram æterni Patris colligentem æternam Eccleſiam, ac dare dona hominibus. Hæc ſæpe iam cogitemus, et collectione inſignium teſtimoniorum nos & confirmemus, & ad gratiarum actionem, & ad inuocationem excuſcitemus. Sic nos

Paulus

Paulus iubet, ἑορτάζωμεν μὴ ἐν ζύμῃ παλαιᾷ, μηδὲ ἐν ζύμῃ κακίας καὶ πονηρίας. ἀλλ᾽ ἐν ἀζύμοις εἰλικρινείας καὶ ἀληθείας. Iubet Feſtum diem celebrare non fermento ueteri, id eſt, non opinionibus & adfectibus carnalibus, Sed azymis ſinceritatis & ueritatis. Sint uere de Deo cogitationes, ſit inuocatio uera, ſint affectus ſinceri, εἰλικρινῖς, id eſt, ſeiunctis lutulentis fecibus, Amemus Deum & non dedecoremus eius gloriam ſcandalis, non anteferamus proprias cupiditates, ambitionē, odia ueritati et gloriæ Dei, non faciamus diſtractiones non neceſſarias, ſed ſanemus potius uulnera noſtra. Denicp ſint pectora templa Dei, qui nequaquam inter furias habitat, quæ accendunt in atheis rabiem ſophiſticam, barbaricam crudelitatem, θεομαχίαν, & alias peſtes.

Quare propter gloriam Dei & ſalutem ueſtram uos obteſtamur, ut gratitudinem ueſtram erga Deum, & dominum noſtrum Ieſum Chriſtum modeſtia ueſtra & inuocatione oſtendatis. Leti etiam confirmate uos ſpe æternæ ſalutis intuentes dulciſsimos congreſſus ſanctorum, quorum haud dubie magnum cœtum Chriſtus reuiuiſcens ſimul reſuſcitauit. Et conſentaneum eſt ſæpe adſediſſe Heuam, Saram & alias ſanctas matronas apud Mariam, & ei narraſſe ſuorum temporum agonas, ærumnas & liberationes, & Deo, & huic Filio gratias egiſſe. Illi dulciſsimi congreſſus quadraginta dierum uere fuerunt aurea ætas, in tota ſerie temporum, quæ antecedunt poſtremum Triumphum Chriſti, in quo uniuerſam Eccleſiam liberatam à peccato & morte in cœleſtia gaudia ducet. Hanc auream ætatem optemus & ſperemus talia cum Chriſto & Patribus, & toto agmine cœleſti colloquia plena ueræ ſa-

pientiæ,ad quæ tamen perueniri non poteſt, niſi hic elementa utcunque diſcamus. Quare & doctrinæ exercitijs delectemur. Et ut oſtendatis uos reuerenter ſentire de doctrina & uoce miniſterij Euangelici, adferant ſinguli ad Aram ſignificationem gratitudinis.

Hunc honeſtum morem ſcitis uos & commonefactionis & exempli cauſa conſeruari, ut rudiores commonefiant de reuerentia debita miniſterio Euangelij. Datę in Paſchate Anni 1560. quod eſt ab exitu Iſraelitarum ex Aegypto Paſcha 3069.

Hanc autem diem pridianam Paſchatos á multis iam annis ſeruare ſolebat, qua ſacra communione uteretur, Itaque ad concionem in templum oppidi deſcendit & myſteriorum corporis & ſanguinis CHriſti publice cum multis alijs particeps factus eſt.

CVM in templum deſcenderet illud ſcriptum quod proponendum diximus in officinam typographicam prius detulit quam ad templum ueniret. Domum reuerſus,in prandio parum comedit, mox languor augeſcere & cætera omnia febris recurſionem certam ſignificare. Poſt meridiem horam circiter ſecundam iterum in officinam typographicam abijt, ut uideret quid & quomodo elaboraretur, ne ſi ceſſantibus operis editio impediretur inuſitata in Academia deformitas notaretur,& debitum eius diei & temporis officium non præſtaretur,atque in publicis negotijs negligentia aliqua culpari poſſet, hæc ultima illius fuit in publicum progreſsio, Nam domo ille ſua poſtea non eſt egreſsus amplius.Sub hoc tempus,febrilis paroxyſmi,quaſi ante curſores quidam ei moleſti eſſe, languor,inquietudo

oſcitatio-

oſcitationes, artuum contentio. Itaq; ille aliquantiſper in ſcamnum decumbere, mox inde ſurgere, in muſæo obuerſari, etiam in commune conclaue deſcendere, atq; omnibus geſtibus male ſibi eſſe oſtendere. Sub horam uero quartam in inferioribus gradibus ſcalarum quibus in Muſæum ipſius aſcenditur, deſedit caput manu ſuſtentans nixa cubito. Eo tempore Ioachimus Camerarius confectis domi publicis operis ad uiſendum Philippum Lipſia excurrens, huc uenit, & domum Melanthonis ingrediens ita in gradibus ſedentem inuenit. Cumq; conſalutaſſent inter ſe, paulo poſt ſub horam quintam febris quarto cæpit παροξυσμῶν iuuaſione maniſeſta. Itaq; quod hoc uellet, ſtatim in lectulum eſt abductus. Ita autem inuadere eum febris ſolebat ut horrorem quidem frigutiens, ut Plautino uerbo utar, ſentiret ualde grauem & moleſtum, ſed qui tamen non eſſet expers interni æſtus cuiuſdam & alieni, a quo & ipſe ſimul affligeretur, quare ἠπιάλον eſſe ſuſpicabatur, quam febrem & ῥιγοπύρετον ueteres appellarunt, quod ſimul æſtuent & algeant, qui hac corripiuntur. Medicus uero nequaquam ita ſentire, ſed maius malum eſſe intelligere, & periculum metuere grauius, quod enim nunq; ſine calore alieno corpus eſſe ſentiret febrem continuam eſſe deprehendit, qua uires conſumerentur, & inteſtino incendio colliqueſcerent quaſiq; conflagrarent, ad quam cum periodos illas tertianas accedere uideret, ἡμιτριταῖον eſſe iudicauit, qui ex tertiana & continua fit, & maniſeſtis de cauſis ferme ſemper eſt incurabilis, Quod autem in urinis lentum & nigrum, & quaſi piceum quiddam ſubſidere ſolebat, Id a pleriſq; pro calculi materia habebatur, cum

& ſine ar-

& ſine arenulis nunquam eſſent, & turbidæ ſemper, quod febris calculum ſimul commoueret. Talem autem urinam in calculi commotionibus ſæpe excreuerat antea, & ſi quid aduerſi ſenſerat antea, ſi talem edidiſſet urinam, nihil aliud niſi calculum eſſe certo ſtatuebat longæ experientiæ argumentis edoctus. Hoc igitur quod tum edebatur Medicus noſter & ὠμὸν χυμὸν iudicare & ne συντηκτικόν aliquid eſſet metuere ſe ſignificabat, interrogantibus, cuius coniecturas rectas & iudicium uerum fuiſſe exitus comprobauit, & nimis quidem, nam hæmitritæam febrem fuiſſe, quæ D. Philippum confecerit, & uires in corpore ſenili reliquas abſumſerit, dubitari non poteſt. Quæ de morbo ipſius hoc modo breuiter indicanda putauimus, Sed propter paroxyſmum illa ueſperi cibus aut potus ei dari neque potuit, neque ipſe expetiuit. Noctem autem ſequentem totam, ut in paroxyſmo, pergrauem habuit, & inquietam, ſub diluculum tamen acquieſcens, dormire cæpit, & ſomnus productus fuit uſque ad horam matutinam ferme quintam, Quo tempore diei illius, quæ fuit decima quarta Aprilis & Paſchatos dies, de lecto ſurrexit, & quanquam uires ita erant imbecillæ, ut uix ingredi poſſe uideretur, tamen ad lectionem publicam deſcendere uolebat, qua hora ſexta hiſtoriam Euangelicam, quæ eo die in concionibus ſacris proponitur, ſcholaſticis explicaret, ſed impedita res fuit, & ad auditorij fores nunciatum D. Philippum non eſſe lecturum, ita auditores conſurrexerunt, qui conuenerant frequentiſsimi. Iam ille ueſtem ſumſerat, fruſtra & orante, & diſsuadente, & hortante Camerario, ne in publicum prodiret, cui ille aduerſans, tantum aiebat,

unicam

unicam ſententiam pueris explicabo. Ita illis contro= uerſantibus interuenit Philippi filius, & nunciat Patri neminem eſſe in auditorio, quem Pater durius com= pellans, ergo tu inquit diſcedere iuſsiſti? quod cum filius negaret, pater animo ſedato, cui igitur legam, in= quit, ſi nemo adeſt, & ſine grauiore commotione ue= ſtem rurſus depoſuit, atq; hac minima fraude illa ei auerſa defatigatio ſic fuit, ut quam minime commoue= retur, non tamen nihil, quam non potuiſſet ſuſtinere. Expectabat tum ad fores muſæi tabellarius miſſus ad eum ex Pomerania, & erant eodem tempore literæ ei ſcribendæ ad Ducem Boruſsiæ &c. Impedita igitur prælectionis publicæ opera ut diximus, hæc agebat, & Boruſsiacas primum in manus ſumebat, cumq; in his ſcribendis aliquo uſq; progreſſus fuiſſet, ſe poſitis ijs, Pomeranica expediebat, ut minus operoſa negocia. Literas igitur tum in Pomeraniam ſcribebat ternas ad minimum, & libellos pluſculos concionis habitæ ad funus Ducis Pomeraniæ Philippi &c. de qua ſupra diximus, amicis inſcribebat. Fortaſsis autem hoc etiam inter ominoſa referendum ſexta ante mortem die eum funebres conciones inſcribere. Sub id tempus nun= ciabatur ei de conatibus maleuolorum, quibus inſidi= arum certarum tendiculos illi ſtruxerant cuidam quem cum bonis facere grauiter ferebant, quæ tamen ita ab illis agebantur, ut riſu potius quam dolore ij conatus digni uiderentur, & incogitantia crudelitatis & male= uolentiæ illius manifeſta fieret omnibus qui audirent. Itaq; res tota ab ipſo etiam ridebatur, ſine ulla animi commotione. Sed & temporis ratione ita flagitan= te, & quod ad altare more ſolenni munus ea die offe=

 rendum

rendum eſſet in templum, abiere cæteri, relicto apud præceptorem Ioachimo Camerario. Interea illæ Pomeraniçę à Philippo ſcriptiones perfectę fuere, & tabellarius dimiſſus.

Poſtea prandij tempore, cum ad hoc deſcendiſſet, & uix iam menſæ accubuiſſet, tormina ei moleſta fuere, ut ſecedere neceſſe haberet, mox reuerſus, guſtauit aliquid de gallo, quem noſtri homines à betula cognominant, ſunt qui attagena ueterum eſſe putent, quem una cum gallina eiuſdem generis & perdicibus aliquot Illuſtriſsimus Princeps Anhaltinus Ioachimus &c. ex uicinia ad eum miſerat, cum de morbo eius cognouiſſet, quem dolenter ferebat, ut mortem poſtea dolentiſsime, fuitq́ in hoc genere ut ante ſemper, ſic tum maxime erga ipſum perbenigna & plane officioſa huius uiciniæ nobilitas. De illo igitur gallo guſtabat tum aliquid, & de prunis coctis, ſed neq́ multum neq́ cupide. Afferebatur etiam ei uinum rubrum Renanum, quod uulgo à ſimilitudine coloris, quam habet cum pede anſerino cognominatur, & Dominus Philippus duplicato uerbo græco per iocum χηνόπαδα appellare ſolebat, hoc tum ſuauius utebatur, & ſibi ſapere dicebat, atq́ laudabat etiam admodum. Etſi autem hilarem ſe exhibebat, & cum amicis præſentibus colloquia habebat ſuauia, languor tamen magnus erat, uel imbecillitas potius non parua, quæ pene in momenta augeſcebat. De menſa cum ſurrexiſſet in muſæum aſcendit, ibiq́ in ſedili illo ſuo, cuius iam ſępe mentionem fecimus, quieuit aliquantiſper. Poſtea ſurgens ad Boruſsiacas literas redijt, quas mane ut diximus luculente inchoarat, et quanq́ tum addebat pluſcula, tamen uix dimidiam

dimidiam partem harum conficiebat, neq; illa die ab-
ſoluere eäs potuit. Cumq; defatigatus ſcribendo &
ualde languens in ciſta ante fores muſæi aſſediſſet, de
domino Doctore Iohanne Bugenhagio Theologo
clariſsimo & Paſtore Eccleſiæ quondam noſtræ fide-
liſsimo, qui biennio ante mortuus fuit, in mentem ei
uenit, de hoc igitur referebat, eum non morbo ſed tan-
tum ultimum defectu mortuum, eiusq; recordatione
motus minime optandum eſſe dicebat, eo usq; produ-
ci uitam cuiq;, ut talis fieret ſenecta, qui opera ſua in-
ſeruire nemini amplius poſſet, atq; ita non obſcure ſig-
nificabat ſe ab hoc ſibi metuere, quoddam etiam ex ſe-
quentibus diebus, audientibus pluribus, Deum preca-
tus eſt, ut ſi eum uiuere in terris uellet diutius, eiuſmo-
di uitam ei largiretur, quæ alijs uſui eſſe & in qua Ec-
cleſiæ Chriſti, & ſtudijs iuuentutis inſtitutioni utiliter
inſeruire poſſet. Atq; has preces aliquoties etiam repeti-
uit deinceps, metuebat enim ut diximus hecticam ſe-
nectutis & tabem longam, ut iaceret telluris inutile
pondus, qui uſui eſſet nemini, quod propter corporis
ipſius ſoliditatem alij etiam complures futurum ſuſpi-
cabantur. Hæc ex ijs quæ illa die acciderint in memo-
riam nobis hoc tempore reuocare potuimus. Poſtri-
diana quæ fuit decima ſeptima Calendis Maij, id eſt de-
cima quinta Aprilis cum præcedentem noctem medi-
ocriter commodam habuiſſet, & dormiuiſſet ſatis, ma-
ne ad operas priuatas ſcriptionum ſuarum reuerſus eſt,
nam ad publicas ne deſcendere uellet amicorum pre-
cibus, tandem a ſe impetrari paſſus fuerat. Ad hanc di-
em cum periodus tertiana metueretur, prandium ei pa-
ratum eſt aliquãto maturius, ſed ſerius tamen nã inter

cum inuaſit poſt horam antemeridianam nonam, itaque de menſa in lectulum eſt abductus, Antequam ad prandium deſcendit, cum alia commemorabat, ut liben ter ſe hinc migraturum eſſe, ſi ita Deo uideretur, oſtenderet, tum pronunciauit hoc: Cupio diſſolui & eſſe cum Chriſto. Interque hæc de ſignificatione uerbi paulini quærere cœpit, demonſtratoque & recitato loco ex Epiſtola ad Philippenſes: ἐπιθυμίαν ἔχων ἐις τὸ ἀναλῦσαι, interrogabat Ioachimum Camerarium, qui tum aderat, numquid inter ea, quæ de figuris orationis Paulinæ edidiſſet, notata iſta eſſent, ſed is præterita illa eſſe dicebat, & ſe quod non attendiſſet, ægreferre, uolebat tamen Philippus locum requiri, cumque uerbi iſtius mentionem non eſſe factam cerneret, diſputauit deinde cum Camerario de ſignificatione huius, quæ nequaquam eſſet ea, quam interpres uerbo latino uoluiſſet exprimere, repugnante etiam genere & diatheſi, & diſcedere atque migrare uel parare abitum uerbum græcum ſignificare docuit, ſicut καταλύειν diuerti & commigrare & καταλυσισ diuerſorium atque hoſpitium, ut uerti iſta debuerint hoc modo, cupiditatem habens ad decedendum, & migrandum ſeu apparandum iter, qui nimirum eſt ex hac miſera & laborioſa uita ad beatam quietem abitus. Atque aiebat Clariſsimum uirum pietate & doctrinæ eruditione præſtantem D. Iacobum Milichium paulo ante morbum quo confectus fuit, cum mortis incidiſſet mentio, dixiſſe fieri poſſe, ut uitam hanc in terris relinquere aliquis non grauatim uelit, ſed ominno mortis cogitationem eſſe horribilem, quam ſententiam ualde laudabat D. Philippus, & monebat mortis formidinem commemoratione incommodo-

rum

rum uitæ non depelli, & ad hanc præſente animo obeundam alia eſſe oratione & ratione opus. Atq; recordari ſe multorum aiebat, qui ſuo tempore uita erepta euentus triſtes declinaſſent, ad mortis tamen terrorem alia quaſi arma requiri. Hi igitur tum ſermones illius fuere anteq; ad prandium deſcenderet, ex quo propter λῆψιν præſentem in lectulum ut diximus deductus fuit. Hoc tempore ita in lecto decumbere cæpit ut thoracis tantum ueſtibus ſeruatis exteriores reliquas exueret, quod antehac interdiu præcedentibus his morbi diebus omnibus ut faceret, perſuaderi non potuerat, Iacuit ita horas tres, in quibus ſurrexit aliquoties ad ſeceſſus neceſſarios, ita enim mundus ſenex, & prudens erat, ut ne tali quidem tempore ſuo porrectiones aut miniſteria cuiuſq; hac in parte ferre poſſet. Sed circiter ſecundam pomeridianam cum iterum ſurrexiſſet, & de lecto uſq; ad feneſtram cubiculi, ub matula ipſo ita uolente deponebatur, proceſſiſset reuertens ad lectulum, cum in hunc aſcendere uellet, deficere eum uires, ut in ſcabellum ante lectum inter manus Ioachimi Camerarij & generi Peuceri collaboretur, ſed celeriter adhibita ea fuere quæ ſolent. & debent ut λειποψυχία auerteretur, cumq; pauliſper ita iacens ſe recollegiſſet, in lectulum poſtea ſublatus eſt, Vbi iacuit uſq; ad ſequentis diei matutinam horam circiter quartam. Noctem autem illam præ cæteris grauem habuit, in qua & ſomni parum & tuſsis moleſta, & quod ei poſt paroxyſmum ſemper accidere ſolebat, urinæ mittendæ cauſæ ſæpius ſurgendum fuit. Hæc fuit quinta λῆψις qua affligebatur & grauius & diutius q; ulla ex præcedentibus, durauit enim morbiparoxyſ-

mus uſq; ad ſeptimam ferme illius diei ueſpertinam, ut eſſet horarum ad minimum decem, qualem neq; ante, neq; poſt ſenſit ullum. Frigere ei in illo æſtu febrili manus & pedes ſolebant, et tamen calorem internum tantum ſentiebat, ut intra ſtragulum pedes ad dimidia femora uſq; non poſſet continere, aut contecta eſſe ſinere. Itaq; cum eſſet ut diximus pudentiſsimus, neq; aſpici nudationem talem ſuam, neq; contrectaionem ab explorantibus quomodo affectum corpus eſſet, æquo animo patiebatur, uſq; ad extremum & (quod animaduerti poterat) hac una de cauſa ſequentibus diebus abire a ſe iubebat, qui officij cauſa ad eum uiſendum conuenerant. Hac die Epithema ei parabatur, in quo genere ualde laudare ſolebat coralliorum uirtutem & efficaciam, quam ante annos uiginti cum ex debilitate cordis grauiſsime laboraret VVimariæ, expertum ſe eſſe prædicabat præſentiſsimam, applicante ei epithemata ex his Georgio Sturciade medico clariſsimo quibus cum uſus fuiſſet, per quietem ſibi oblatam fuiſſe dicebat ſententiam Prophetæ: Non moriar, ſed uiuam, & annunciabo opera domini, & paulo poſt ſe conualuiſſe. Hæc igitur quod meminiſſet ſibi in maxima debilitate profuiſſe atq; ita quidem ut ſtatim cum applicarentur corroborari ſe ſentiret, et cũ remouerentur, debilitas recurreret, Ideo tum etiam ex corallijs & aliis quorum non minor ad corroborandum uirtus eſt & efficacia epithemata ei parata fuere, ut diximus, quibus poſtea omnibus morbi diebus ſequentibus uſus eſt. Ad decimum ſextum Calendas Maij, quæ eſt Aprilis decima ſexta dies, cum ſurrexiſſet de lecto ut diximus circiter horam matutinam quartam, precibus ſuis

ad Deum

ad Deum peractis,quas faciebat ut antehac ſæpe,ita his morbi diebus ardentiſsimas, & ante omnes diurnas operas ſuas,his ut Chriſtianum hominem facere par eſt primum tempus dabat. His igitur dictis ad literas Boruſsiacas reuertens quæ addere cogitauerat perſcribebat. Hac die Camerarius hinc diſcedere cogitabat,ut conſtitutis domi rebus publicis & priuatis ſuis,et confirmata familia huc quam primum redire poſſet,& manere cum neceſſario ſuo, dum quo res euaſura eſſet,cognoſci poſſet,& ſoliditas corporis, & præcipuorũ membrorum firmitas, cerebri inprimis hanc ſpem afferebat, futurum ut cum ſeptimo paroxyſmo febris, ut ferme tertianę ſolent,deſineret,& quamuis imbecillitas manifeſta erat,tantum tamen uirium adeſſe putabatur, quæ morbum præſentem,ſi non ſuperare, ſaltẽ ſuſtinere diutius poſſent, nam ſicut fieri ſolet, dum ſpiritus eſt,ſpes non deponitur, & ſecundum Poetæ uerſiculum:

Prona uenit cupidis in ſua uota fides.

Quod in hoc caſu magis fiebat,cum conſtaret ardentiſsimas pro ægroto noſtro preces fieri publicè & priuatim,quod precum ſtudium in hominibus noſtris augeſcebat hoc tempore, quo non amplius in publicum prodire D.Philippus conſpiciebatur,& lectionum operas intermittebat.Hoc enim cum non niſi extrema neceſsitate coactum facere eum ſcirent, & illis etiam diebus experti eſſent, ex eo de periculo æſtimabatur,atq; ita precibus magis intendebatur. Quod igitur Ioachimus ea die a Philippo diſcedere cogitaret, & ægrotus noſter pridiana die propter febrilem paroxyſmum pene nihil cibi aut potus aſſumſiſſet, apparabatur ei aliquid ientaculi loco, quo Ioachimus diſceſſurus,ut

rus,ut

rus,ut tum conſtituerat , cum ipſo uteretur,quo cum pluribus cibum capiens ſuauius & plus aſſumeret. Ad illud igitur ientaculum anteq̃ ex muſæo deſcenderet, cum forte aſſediſſent ambo , Camerarius & Melanthon ſupra ſcamnum,quo plerunq; ſolebat ad ianuam, reliquis qui officij cauſa ſemper ei aderant,plures quam opus erat & commodum circumſtantibus , & uerba fierent de ualetudine & uita ipſius,tum igitur D. Philippus tanquam ultimam ſalutem Ioachimo dicturus: Mi Domine Ioachime , dicebat , ſumus iam amici ab annis quadraginta , & uera fuit,atq; mutua inter nos dilectio , ex qua neuter ſibi quicq̃ quæſiuit, fuimusq; duo quidam ludimagiſtri , boni παραστάται ſuo quiſq; loco,& confido labores noſtros multis profuiſſe,quod ſi DEus ita uoluerit , ut moriar amicitiam noſtram in illa altera uita ſanctiſsimè colemus. Poſtea ad ientaculum ſimul deſcenderunt, cumq; accubuiſſet Camerarij genero,qui coniugem amiſit, & tum prope eum conſederat,huic igitur dicebat, hac nocte habui ſomnium de uxore tua quam mihi uidere uidebar morientem, hæc matrona anno & ſeptem menſibus antea ſanctiſſime mortua fuerat,quam quod eſſet præſtans pietate, & omni laude matronali fœmina , ualde Philippus dilexerat, & morte huius grauiſsimè afficiebatur, pioſq; ſermones huius recordabatur & celebrabat, quos paulo ante mortem ex ea audiuerat. Vnam quidem uocem huius præ cæteris prædicabat, quod in extrema debilitatè dixiſſe eam,meminiſſet, Scio Deum mihi affuturum eſſe,quam uocem tanti faciebat, ut ſæpè diceret ſe per omnem uitam huius non obliuiſci poſſe, & quodam tempore ad mentiones dogmatis de dubitatione

an ſimus

an ſimus in gratia, ad hunc eundem qui maritus illius fuerat,& forte tum præſens aderat, ad hunc igitur tum ille, ſic non loquebatur uxor tua moriens, & ſimul uocem illam huius commemorabat. Etiam alias ſæpe teſtabatur ſe matronę illius memoriam in tota uita non poſſe deponere, Propter talem igitur affectionem erga hanc ſuam fieri potuit, ut per quietem etiam memoria illius ei obuerſaretur, hoc præſertim tempore quo de morte plurimum cogitabat, cuius fœminæ & ſequentibus uitæ diebus aliquoties mentionem faciebat, & fuit non parua exitus utriuſq; ſimilitudo. Poſtea & de carmine referebat quod tertia nocte ante accinere ſibi in ſomnis uiſus fuerat: Deſiderio deſideraui &c. In illo igitur ientaculo cum de iuſculo et alijs ualde parum aſſumſiſſet (nam cibi ferme nihil aſſumebat illis omnibus morbi diebus, & de potu quidem modicum) tum igitur ſubitò debilitas eum tanta occupabat ut in muſæum ſuum redire uellet, & ibi in lectulo ſe ad quietem componeret, ſomnum expectans, quo illis diebus ferme ſolo alebatur et recreabatur. Hæc res ita Ioachimum commouebat, ut conſilium de diſceſſu deponeret, & mutata ſententia illo die ſe hinc nuſquam commoueret. Sed quieſcens in lectulo Dominus Philippus, ut diximus paulo poſt obdormiſcere cæpit & dormiebat ille tum ſomnum, ut ipſe poſtea narrabat ſuauem, ſed primum ſupinus & palpebris male conniuentibus & ferme ſemiapertis, eratq; omnino ſpecies dormientis, ſub initia ſomni illius triſtiſsima ut pleriſq; illa lacrimas exprimeret, a domeſticis autem tanquam mortuus tum deplorabatur, cum ſolicitudines quidem augerentur uniuerſis, ſed paulo poſt in la-

E tûs ſe con-

tus ſe conuertens ſine ulla triſtiore ſpecie dormiebat, & ita ut animaduerti poſſet, eum ſuauiter dormire. Interea Ioachimus etiam ad quietem ſecedere, quem minime bene affecto corpore & animo eſſe apparebat. Poſt horas ad minimum tres, quas continuas D. Philippus dormiuerat, expergiſcebatur, ſibiq; ſuauiſsimum illum ſomnum fuiſſe ad omnes teſtabatur, & ſane hoc ita recreatum eum apparebat, ut rectius uel minus ſaltem male ualere uideretur, quam præcedentibus morbi diebus uniuerſis. Sub id tempus ex Academiæ noſtræ Theologis unus diſceſſurus in patriam Cherſoneſi Cymbricæ, D. Præceptori ſalutem dixit ultimam, quem honorificè a ſe dimittens, libros ei dabat tum recens apud nos editos, ad Regem perferendos, & ſe, cum in præſentia uirium imbecillitate impediretur, literas ad Regem prima occaſione miſſurum dicebat, quibus eius ſerenitati gratias eſſet acturus pro benigniſsima uoluntate & munificentia erga ipſum ſua, & pro ſalute regis, & regni illius uota tum & preces addebat, qualibus in hoc genere uti ſolebat. Allatæ ea die huc ſunt chartę aliquot ſcripti cuiuſdam quod Staphylus contra Philippum ſub prelo tum adhuc habebat, editæ lingua germanica, Id quale ſit lectores uidebunt, & iudicabunt. Afferrebatur & aliud eadem die, de conſilijs quorundam quomodo in Synodo ſolenniter damnari poſſent ij, qui hactenus minus ſolenniter condemnati aliquibus uiderentur, quod quale ſit etiam ipſum in medio relinquimus iudicare uolentibus: οὐ γὰρ ἐρῶμεν κακῶς. Quæ ſcripta a bonis & amantibus Reipu: cum dolore legebantur, cum & quid ageretur non eſſet obſcurũ, et ualde inſuper miſerabile, tali

tempore

tempore Eccleſiæ & Reip: talia ſcripta uolitare & tam periculoſe ægrotante uiro optimo, deq; Eccleſia & rebus communibus ita merito, talia lamenta fieri, & funus iam pene huius a Chriſtianum nomen profitentibus ita cohoneſtari. Hæc igitur præſentem dolorem & ſolicitudinem bonorum iam non mediocriter augebant, & quid de mortuo eſſet futurum ex his conijcere licebat. Sed ut ad inſtitutum redeamus, ita illo ſomno confirmatus fuit, ut ad operas ſcriptionum ſuarum rediret, & literas Boruſsiacas abſolueret, & in muſæo & domo ita obuerſaretur, itaq; faceret & diceret omnia, ut nunquam ante in illo morbo alacrior fuiſſe uideretur. In cœna autem, ad quam hora quinta deſcendebat hilariorem ſe præbebat quam illo omnino tempore ipſius expectari poterat, Omniaq; in ipſo eiuſmodi uideri, ut & ſpes bona confirmaretur, & Ioachimum Camerarium cuius præſentiæ etiam nonnulla dari iudicabantur, commoratum eſſe nobiſcum lætaremur. Incidebat in cœna de quibuſdam mentio, qui piæ Eccleſiarum coniunctioni maxime obſtarent, & diſtractiones atq; diſsidiorum cauſas in has attuliſſent atq; inferrent hactenus, & his adhuc teteriora quotidie molirētur. Ad hanc mentionem D. Philippus animo commotiore, et uoce etiam contentiore, ſunt illi inquit neq; homines, & pergunt eſſe tales, & eſſe eos tales Deus oſtender atq; declarabit, cum in tota cœna illa nihil dixiſſet de publicis aut priuatis rebus triſtius. Atq; ita tum hilarem ſe præbebat, itaq; tenebatur ſermonum uicisſitudine & quaſi poſt cœnatione quadam colloquiorum ſuauium (qualibus ab omnibus, qui tum aderant ſtudebatur,

 ut exhila-

ut exhilarationi ipſius hoc modo inſeruiretur) ut multo diutius poſt cœnam aſsideret, quam facere ſoleret recte ualens, & cubitum iret hora ferme octaua, quod erat ei inuſitatum facere. Hæc eſt ultima cæna ad quam in domo ſua ex muſæo deſcendit, nam quid ex ſequentibus diebus factum ſit deinceps referetur, Nox autem ſequens prorſus quieta & ſomni ſatis neq; ſomniorum expers fuit, Oblata enim ei, ut ipſe poſtea referebat in ſomnis hæc Pauli ſententia fuit: Si Deus pro nobis, quis contra nos.

Mane decima quinta Calendas Maij quæ eſt Aprilis dies decima ſeptima, Ioachimus paratus ad iter uſq; ad horam fermè matutinam ſeptimam cum eo collocutus eſt, quo tempore D. Philippus Boruſsiacas literas primum quarum iam ſæpè mentio facta eſt, cum attexuiſſet tum etiã aliquid, obſignabat, itemq; ad amicos in illis locis quoſdam addebat alias, quibus plures uolebat addere, ſed ſibi parcere iubebatur. Inſcribebat tamen libellos adhuc aliquot amicis, qui eodem perferrentur, & ad ducem etiam Boruſsiæ quoſdam per ferendos dabat. Itaq; defatigatus, quod λυψισ febrilis non longè abeſſet in lectulum decubuit, ibi tum Ioachimus diſceſſurus ſupremum eum ſalutare & ualere iubere Deoq; commendare &c. Cui Philippus uoce penè febrili reſpondere his uerbis: Ieſus Chriſtus filius Dei ſedens ad dextram Patris & dans dona hominibus, conſeruet te & tuos, & nos uniuerſos, & ſimul coniugem huius ſuis uerbis ſalutari mandabat. Hæc fuit ultima conſalutatio inter hæc noſtri temporis nobile par amicorum, neq; enim poſthac uidit unus alterum

terum,atq; ille quidem hunc ne mortuum quidem,ut uideret ſuſtinere potuit de quo infra cognoſcetur. Tū igitur adductum ante ædes Melanthonis equum conſcendit eaq; die Lypſiam ad ſuos fœliciter reuerſus fuit. Ita autem diſceſsit,ut expeditis rebus ſuis quam primum huc reuerti cogitaret,et opperiri,quid de Philippi ualetudine futurum eſſet. Cœperat pridiana die hoc agere,ut per literas ad ſuos miſsas quas iam conſcripſerat & obſignauerat ſe expediret, ſed comitis, quem ſecum adduxerat inualetudo obſtitit, qui per hunc cum literis illis itineri ſe ſolus committere non potuit cum huius opera ad eas perferendas uti uellet. Sed nos exiſtimamus diuino conſilio rem gubernatam,ne mori uideret eum, quem poſtea mortuum aſpicere non potuit,ut referetur. Diſceſsit igitur tum Ioachimus hoc animo,ut qui quam primum eſſet reuerſurus, & ualde ſollicitus, quid de paroxyſmo inſtante eſſet futurum, & quanquam metuebantur omnia, tamen ad minimum ante ſeptimum paroxyſmum nihili grauioris mutationis metuebatur. Præſertim cum pridiana die talem eum uidiſſemus, ut ſupra expoſuimus. Miſerat huc Illuſtriſsimus Princeps Anhaldinus Ioachimus &c. pro affectioue erga D. Philippum benigniſsima ſua, qui eum uiſeret, Is etiam ſub idem tempus hinc diſcedebat, ut de ualetudine Philippi Principi ſuo referret, Hunc igitur legatum tum ita a ſe dimittebat ut Principi optime precaretur uerbis teſtantibus ſummum erga illum Principem ſtudium ſuum, & piam & ſubmiſſam curam de rebus huius uniuerſis, quæ ſine lachrymis audire nemo poterat.

E iij Paulo

Paulo poſt afferebantur literæ ex Heluetijs, quibus ſcribebatur Romanum pontificem Concilium moliri, ad quam ſignificationem ille in hanc fermè ſententiam reſpondebat, ut diceret, mori ſibi melius eſſe, quam ad concilium uenire, nam quæ diſtractiones tum eſſent futuræ, & in quot partes diſceſſuri eſſent, qui puriorem doctrinam profiterentur, facile poſſe æſtimari ex præſenti ſtatu rerum, qui ante oculos eſſet omnibus. Mox ſub horam octauam matutinam febris ſexto cœpit παροξυνθῆναι, atqꝫ tum aſtanti cuidam ad lectulum propius, hac nocte inquit cogitauide ſtultis diſputationibus eorum, qui negant quod CHriſtus mortem extimuerit, imo & timuit ille mortem dicebat & tanto magis quanto melius intellexit quid ſit mori, quam nos cogitare poſſumus, & ſolemus. Atqꝫ hoc loco obiter referendum, hanc quæſtionem eum ultimam in ethicis diſputationibus ſuis Publicè propoſuiſſe, Quomodo uoluntas in CHriſto formidante mortem congruat cum uoluntate æterni Patris, quam morte abreptus inexplicatam reliquit, cum alijs in ſcriptis ipſius ea ſatis explicetur. Quadam etiam ex ſuperioribus diebus cum Ioachimus adhuc adeſſet, ſe in ea opinione fuiſſe dicebat, neruos tantum ex laceratione dolorem ſentire, Sed rem aliter ſe habere, idqꝫ ſe ex ijs, quæ tum in ſe experiretur diſcere, & neruos etiam aliunde dolorem percipere, deqꝫ diſſolutionis in natura ſenſu aliquid diſſerebat, ut intelligi poſsit his uerbis non tum primum cogitationes illius occupari cæpiſſe.

Poſtea rurſus ei in mentē ueniebat de Camerarij filia mortua

mortua illa de qua ſupra diximus, fortaſsis aſpectu eti-
am mariti huius de hac commonefactus, qui prope
lectum aſtiterat, huic enim ille tum, Vxor tua qua æta-
te erat, & quali corpore, & tamen quam leui momento
extinguebatur, fuit illius morbus dicebat non diſsimi-
lis meo, nam ſplenem ſimiliter malè affectum habuiſſe,
mihi uiſa eſt, & ego inquit ibidem dolorem ſentio,
Tanta tamen debilitas mei corporis eſt ex obſcura cau-
ſa, ſic enim iudicabat. Et paulo ante cum in lectulum
decumberet, ſi mors non eſt dicebat, ualde grauis eſt
hæc caſtigatio, morbum ſignificans. Erat in parie-
te lectulo proximo tabula affixa continens picturam
regionum Europæ, quam cum aliquantiſper intentis
oculis aſpexiſſet, Poſtea conuerſus ad aſtantes & ſua-
uiter ridens inquit, Virdungus quondam (cuius ſu-
pra mentionem fecimus) prædixit mihi ex aſtris, me
naufragium facturum in mari Balthico, Iam non lon-
ge abſum a mari illo, erat enim pars tabulæ ea, qua hoc
depingitur, lectulo proxima.

Interea horrore febrili deſinente cum æſtuare inci-
peret, accidit ei quod ſupra ſcripſimus, ut intra
ſtragulam crura continere non poſſet, quod autem
nudationem talem ſuam conſpici grauiter ferret,
& plures tum ad eum uiſendum conueniſſent,
cum quadam commotione dicebat, quin a me re-
ceditis? quæ uox in cauſa fuit, ut pleriq; poſtea
timidiores eſſent in eo uiſendo, eaq; die minor eſſet
uiſentium frequentia. Deſinebat hic paroxyſ-
mus ante pomeridianam ſecundam, ut eſſet longe
quam præcedens proximus & breuior & lenior, in

quo &

quo & deiecit aliquid aduſti excrementi, nigrum prorſus & ſub finem paroxyſmi lenis ſudor per totum corpus exiſtebat, pulſus etiam, Vrinæ & cætera in ſumma uniuerſa eiusmodi erant qualia eſſe debent, quæ in febri ſpem bonam medico faciunt, ſed euentus poſtea docuit eſſe illum κρίσιν ut medici loquuntur ἐλλιπῆ.

Triſtia tamen erant inprimis illud nigrum in excrementis, & quod poſt paroxyſmum cum collocato in ſellam ante lectulum cibus ei preberetur, quicquid aſſumſerat ſtatim reuomebat, hoc enim quantopere uentriculi uirtus afflicta eſſet, arguebat, præſertim cum eum cibum uomitu reijceret, quo ſuauius quam ullo alio illis diebus ueſci ſolebat, qui erat fructuum eorum qui limones uocantur cocti cum uino & croco aſperſo, hæc fiebant poſt horam illius diei pomeridianam ſecundam. Poſtea in lectulum reuerſus dormiuit uſq; ad quintam, & tum in cubiculum ſe deduci uoluit, ubi iacuit uſq; ad diem ſequentem, eaq; nocte ſomnos capiebat non longos, aliquos tamen, Sed ei tota grauis fuit, qua omnia ſic mutata fuere, ut metueretur ne ſeptimus paroxyſmus quicquid adhuc reliquum eſſet uirium omne conſummeret, id quod & accidit. Itaq; metuebatur dies illius poſtridiana. Ipſe etiam ægrotus finem prope eſſe dicere & inter preces ſuas exclamare: Domine fac finem, quam uocem Eraſmum Roterodamum in ſupremo illo morbo ſuo uſurpaſſe, nobis referebat, ad nouilunium autem quod impendebat ad diem ab eo, cuius hiſtoria iam in manibus eſt ſeptimam de periculo ſuo ominabatur, ſed nimis multæ cauſæ erant quæ ad illud uſq; tempus ſuſtineri morbum poſſe non ſinebant ſperare. Itaq; inſtantis paroxyſmi poſtridiana

eo metu-

eo metuebatur, ut diximus, quam tamen & ipſam mors ut audietur anticipauit. Mane igitur diei ſequentis quæ fuit decima octaua Aprilis & Calend: Maij decima quarta, ſurrexit hora quarta & ad lectulum in muſæo alterum decubitus diurni deductus eſt, ibi cum neq; animo deiecto uideretur & ſenſibus uteretur integerrimis, uirium tamen imbecillitas admodum augeſcebat, Hac igitur de cauſa lectulus ille in muſæo à pariete remouendus erat & ita collocandus ut utriſque a partibus acceſſus ad eum pateret, quod tamen incommodior ille uideretur prorſus tum remotus fuit, & repoſitus àlius de genere eorum, qui uiatorij a noſtris hominibus appellantur, quod in itineribus talium uſus ſit. In hunc cum eſſet collocatus, hic inquit uiatorius lectulus appellatur, quid ſi in hoc migrem. Vrinæ ante fuerant turbidæ, ut diximus, & tales ut niſi a calculo illæ eiuſmodi fierent, mortem ſignificarent certiſsimam, calculus tamen hoc toto tempore ei ſimul moleſtus eſſe, & arenulæ omnibus diebus copioſe excerni, quadam etiam die ex præcedentibus ipſe manu ſua ereptum calculum dimidiæ fermè lenticulæ magnitudine afferebat & oſtendebat amicis. Tales igitur urinæ cum fuiſſent antea, hoc tempore hæ quoq; mutari, neq; illud feculentum & piceum de quo ſupra diximus in his, neq; arenulæ magis apparere & turbidæ eſſe deſinere, ſed limpidæ atq; bene coloratæ conſpici, cum in extrema debilitate natura in morbi materiam nihil ſuarum uirium exerceret, hæc igitur omnia qualia eſſent facile intelligebatur, ut de uita iam prorſus deſperari inciperetur. Ipſe etiam ægrotus, etſi & antea, ſed tum magis ad mortem ſe paratum animo &

F uolun-

uoluntate profitebatur, cumq; ante lectulum Paſtor Eccleſiæ noſtræ una cum alijs ſub horam illius diei octauam aſtaret, de hac eadem re, & quod ad mortem eſſet animo confirmato, uerba faciebat, & mox inquit: Ego DEI beneficio nullum habeo dolorem domeſticum, quo iam peculiariter angar. Etſi mihi neptes & nepotes hic ante oculos obuerſantur, quos ardenter diligo, tamen me hoc conſolatur, quod pios parentes habent, quos & ipſos diligo, qui curæ illos ſibi eſſe patientur, ſicut mihi hactenus fuerunt, dum ualui: Sed publica me afficiunt, inprimis ea quæ hoc malo & ſophiſtico ſeculo in Eccleſia commouentur, Sed Dei beneficio doctrina noſtra explicata eſt. Et paulo poſt conuerſus ad aſtantes quoſdam alios, Deus inquit, uires largiatur uobis iuuenibus & uidete ut recte his utamini. Eadem die & ex neptibus filiolam natu maximam generi Peuceri ante lectulum obuerſantem ſic compellat, ut qui eam poſtremum ſalutaret: Ego dilexi te inquit, mea filia, uide ut colas parentes tuos & morigera eis uiuas & timeas Deum, is te non deſeret. Hunc oro ut te tueatur & benedicat tibi. Cœteras etiam natu minores familiarius complectebatur, filiæ autem commendabat maritum, omniaq; ita dicere & facere, ut qui ex hac uita migraturum ſe ſentiret. Mittebantur eadem die literæ ad Ioachimum Camerarium Lipſiam, quibus ſcribebatur ei, ſi Philippum Melanthonem uiuum uidere uellet, ut reuerſionem ad nos acceleraret, etſi tabellarius ſerius egreſſus quam promiſerat literas illas tertia primum die poſt reddidit, qui tamen etiam ſi fidem præſtitiſſet uix potuiſſet Ioachimus ante mortem huius huc redire. Sed ut ordine narremus, paulo poſt octaua matutina guſtauit aliquid de iuſculo

& bu-

& bucellis Limonum, poſtea ſub horam nonam generum medicum compellans, quid, tibi inquit, uidetur de morbo meo, & quid ſpei habes, nihil diſsimula. Cui medicus: Deus eſt uita tua & longitudo dierum tuorum, cui hanc commendamus, ſed quia uerum me uis dicere ſi Phyſicæ cauſæ conſiderentur, profecto res minime caret periculo, imbecillitas enim magna eſt & in momenta augeſcit. Tum ille rurſus ego idem ſentio, & meam imbecillitatem intelligo. Paulo poſt quæri iubet in chartis ſuis pagellas quaſdam, in quibus teſtamentum ſuum longo tempore ante deſcribere ita cœperat, ut ſuam de ſingulis religionis Chriſtianæ capitibus ſententiam explicaret atq; teſtatam ad poſteritatem faceret, quem & uerum atq; præcipuum teſtamentorum uſum apud priſcos illos, & ſanctos patres fuiſſe conſentaneũ eſt. Hoc igitur ille luculente facere inceperat, eamq; inchoationem multi uiderunt, ſed ut meminiſſe uidemur non longe progreſſus deſcribẽdo fuerat. Ille igitur pagellæ cũ iubente ipſo, ut diximus diligenter tũ quærerentur, ubiq; in omnibus muſæi ſcrinijs, inueniri tamen non potuere, ut à curioſo aliquo, quod genus ſecundũ Plautum ſemper eſt malum, ſurreptas illas ſuſpicio ſit, quod factum eſt de chartis & ſcriptis alijs in Bibliotheca illius plurimis. Cum non inueniretur illa uetus inchoatio poſt multos ſermones quibus Genero de rebus priuatis uniuerſis uoluntatem ſuã et ſententiam, prius expoſuit q̃ ſcriberet, nouam deſcriptionẽ ſuſcipit ſedẽs ad menſulam ſuam, quo ſolebat cum quid ſcriberet ſub horam ſecundam, &, quanq̃ ualetudo et uires ita erant ut diximus, neq; preterq̃ de priuatis rebus tali tempore ſuo perſcribere poſſet, cũ ne hoc quidem per debilitatem perficeret: quod tamen ſemper de publicis

rebus cura ei potior eſſet, non potuit facere, quin breuiter tum etiam ijs, quæ de bonis ſuis conſtituebat, de confeſsione fidei ſuæ quaſi præfaretur, quod pro cœmiſolum illius cum ad publicam uoluntatis & ſententiæ ipſius conteſtationem pertineat hac, etiam de cauſa optimo fide transſcriptum hoc loco inſerendum putauimus, præſertim cum ijs etiam quæ iam de teſtamento huius narrauimus explicationem afferat. Verba igitur quibus teſtamentum ſuum D. Philippus horis ante mortem uiginti nouem deſcribere cœpit, hæc ſunt: Anno 1560, die Aprilis decimo octauo ſcripſi hoc teſtamentum in meo morbo breuiter de ijs reliquijs facultatum, quas mihi DEus dedit. Confeſsionem fidei & gratiarum actionem ad Deum & Dominum noſtrũ Ieſum CHriſtum, ſcripſeram antea bis, ſed chartæ ſunt interceptæ. Volo tamen confeſsionem meam eſſe Reſponſiones de Bauaricis articulis contra Pontificios, Anabaptiſtas, Flacianos, & ſimiles &c. Poſt hæc ſequuntur ea quæ de rebus ſuis fieri uoluit, & ad hæredes ipſius tantũ pertinent, etſi eorum, ut diximus deſcriptionẽ non potuit, abſoluere quod ſcribendo iam tres pagellas confeciſſet, atq; ita ſe defatigaſſet, ut nihil poſſet addere tum amplius, ſed in poſterum diem differret reliqua deficientia, quo ipſo tamen in extrema uiriũ defectione ſcribere nihil potuit, ut infra cognoſcetur. Literarum autem exaratio nequaq; eſt talis, de qua tam propinqua morti debilitas deprehendatur, & minime ſimilis ſcripturæ illius qua undecim die ante, quæ morbi prima fuit, literas ad amicum in [illegible]tore Balthico ab eo exaratas, ſupra ſcripſimus. Nam etſi præcedentibus diebus ſcripſerat quædam multo melius, & epi-

ſtolam

ſtolam ad Ducem Boruſsiæ omnino optime, tamen hæc ultima de qua dicimus ſcriptura ipſius eiuſmodi eſt, ut ſæpe rectiſsime ualens non pinxerit literas meliores, quod inſpectantes facile iudicare poſſunt.

Mens autem conſtabat integerrima & ſinceriſsima uſqꝫ ad extremum uitæ halitum, neqꝫ ut antea in tota uita, ita etiam illo morbi tempore hæc ullo modo attentata fuit, cumqꝫ cœtera in corpore ipſius membra ſolida eſſent, cerebrum tamen erat firmiſsimum, quod niſi tale fuiſſet, tantos ille & tantarum occupationum labores, per tam multos annos ſuſtinere atqꝫ perferre minime potuiſſet, atqꝫ uel hac eadem die, uel ſequente ad filiam teſtabatur ſe DEI beneficio capitis imbecillitatem nec ſenſiſſe nec ſentire ullam. Non deerant qui ex hac ſoliditate corporis, & membrorum præcipuorum uirtute, uitæ extinctionem metuerent duriorem, & σβέσιν ut Ariſtoteles appellat, non ſenilem μάρανσιν. Conferebat autem cum genero tum etiam de communibus rebus Academiæ noſtræ, & conſtituit de doctrina publica poſt mortem ſuam, quemqꝫ ſibi ſuccedere maxime uellet, & de alijs quibuſdam, de quibus hoc loco dici nihil attinet, ſententiam ſuam explicabat. Hora tertia ex muſæo in cubiculum reduci uolebat, nam ut hoc etiam obiter referamus, nunqꝫ ille toto hoc morbi tempore alibi quam in cubiculo ſuo, quo per ſcalarum gradus ſedecim aſcendendum ei erat, pernoctare uoluit, atqꝫ ut in cœteris omnibus, ita etiam in hac re ſibi non pepercit, neqꝫ defatigationem itionis & aſcenſionis talis refugit. Eo igitur tum deductus placide obdormiebat, durante ſomno ille ferme uſqꝫ

 ad ueſ-

ad ueſpertinam ſextam. Interea afferebantur liteæ ab amicis ex mercatu Francofortenſi de ſupplicijs piorum hominum in Gallia, de quibus cum poſt ſomnum ad eum referretur, Nullos dolores corporis ſui tantos eſſe dicebat, quanti eſſent animi propter Eccleſiæ tales calamitates, quæ augerentur diſtractionibus non neceſſarijs, & malitia ac petulantia eorum, qui cum à nobis diſceſsiſſent præter cauſam immani odio noſtri nihil non molirentur & parcerent nemini, deq; hac re multa grauiter quæſtus eſt, ut per turbationem magnam eſſe appareret. Itaq; hoc tum agebatur, ut recitatione literarum minus triſtium & ſermonibus etiam aſtantium hilariuſculis à dolore abduceretur, quo & profectum fuit nonnihil, Multa enim poſtea & ſuauiter omnia loquebatur, ad præſentium ſermonum occaſiones, ut iocos etiam & riſus uſurparet, eumq; ſe præberet, ut conualeſcentiæ multi cum certiſsima ſpe illo ueſpere ab eo diſcederent. Producebantur illa colloquia, quod ijs delectari animaduerteretur ferme uſq; ad horam octauam. Quo tempore cum quieti ſe dare uellet, condita ceraſa aſſumebat aliquot & uini hauſtulum unum, qui fuit hauſtus illius poſtremus, ut ad ſomnum aliquid quaſi uiatici ſuppeditaretur, quem tamen nocte ſequente tenuem admodum cœpit. Ita iam narrationē perduximus, uſq; ad XIII. Calendas Aprilis, quæ fuit decima nona Aprilis, & uitæ Philippi in terris dies extrema. Etſi autem ægritudinis & triſticiæ perturbatio, quam ea die qua morientem eum uidimus, tantum ſenſimus, qua non potuiſſet maiorem animus ſuſtinere, Harum igitur perturbatio etſi memoriam ita impedire ſolet, ut nihil magis, tamen quæ meminimus collatis notis noſtris, & communi opera nunc

deinceps

deinceps optima fide, ut hactenus uniuerſa expone=
mus. Cum nocte illa perparum dormiuiſſet, ut di=
ximus, & mane hora ſecunda in lectulo ſe erigeret,
medicus ad eum acceſsit, ibi de nocte præterita,
qualem habuiſſet ſignificabat, & quod ſomnos
habuiſſet, ut loquebatur tenues, aliquos tamen,
ſibiq; iterum per quietem oblatam paulinam ſenten=
tiam: Si Deus pro nobis quis contra nos. Po=
ſtea ad priores quærelas, de Eccleſiæ calamitatibus re=
dibat, & conteſtationē doloris ſui propter has, & ſigni=
ficationem ſpei, quam haberet de poſteritate optimam
propter perſpicue explicatā noſtrarum Eccleſiarum do=
ctrinam, & uota pro Eccleſia miſcebat ardentia ad
Deum et gemitus, atq; ita productis cum genero uſq;
ad tertiam colloquijs, eo tempore deductus ex cubi=
culo fuit ad lectulum illum uiatorium in muſæo col=
locatum. Ibi tum obuerſans aliquantiſper, poſtea de=
cubuit, ſermones habiti pro occaſionibus uarij, donec
obdormiſceret, & inter dormiendum leniter reſpira=
ret ac ſuauiter, ut uideretur placide quieſcere. Ex
hoc expergefactus ſomno circa horam ſextam matuti=
nam, cum capillus ei uideretur longior petit a genero
ut hunc ſibi præcideret, cuius miniſterio ad eam rem
ſemper uti ſolebat, quo facto etiam ueſtes lineas inter=
nas mutare, qualibus ad ſouendum calorem corporis
ſenilis uti conſueuerat a multis annis triplicibus, una
ſuper alia inducta, Etiam redimiculum nouum capiti
ſumebat de genere lineorū illorū qualium per noctes
uſus eſt, & ipſe interdiu ſemper domi utebatur, eaq; in
re ſe propinquum ſuum Ioannem Reuchlinum
uirum clariſsimum imitari dicebat. Hoc igitur modo
ornari

ornari & comi uolebat cum migrationem præſentiret. Paulo poſt ab amicis quibuſdam hoſpitibus D. Paſtore Torgenſi, & quodā eius Diacono ac Doctore medico Kentmanno, qui ad eum uiſendū excurrerant ſalutabatur. Repetebat ad hos inter alia, quæ tum dicebat uaria hilari & uoce & mente, ſpacio pene dimidiæ horæ, ſermones diei prioris, ut de affectione animi ſui apud hos etiam teſtaretur. Se priuatum dolorem DEI beneficio nullum habere. Sed conſpectu publicorum malorum ſeſe affici poſteritatis cauſa, quæ petulanter non neceſſarijs contentionibus excitata Eccleſias noſtras horribiliter dilacerare, & uim facere ueritati uideret. Sed hunc uiciſsim dolorem lenire ſibi aiebat hanc conſolationem, quod ſciret doctrinam noſtrarum Eccleſiarum ueram & rectam eſſe, & dextre explicatam, addens & hæc uerba. Si morior nunc, ſingulari Dei beneficio præripior impendentibus malis & quidem hoc monſtroſo anno naturæ. Cumq; ſolicitis & flebili uoce pronunciatis precibus Eccleſiam Chriſti fidelium filio DEI commendaſſet, hoſpites ſecedere uolentes, ut ſecum pranderent, rogabat futurum dicens, ut & conſpectu ipſorum, & ſermonibus inuitaretur ad aliquid guſtandum. Etſi itaq; prandium hi condicebant: tamen cum alter eorum interea nuncium accepiſſet de morbo filiæ, & Philippum poſt ſeptimam horam iam corripuiſſet non πάθος febrile, ſed ingens languor, non ita multo poſt a Philippo poſtremum ſalutato reſalutati cum pia benedictione, diſceſſerunt. Conuenerunt ad eum tum D. Paſtor Eccleſiæ noſtræ cum aliquot Diaconis & Profeſſores pleriq; una cum alijs quibuſdam compluribus,

quorum

quorum aliqui ſub horam nonam auocabantur ad ſoluendum precium pro frumentis de ſententia & quaſi ex teſtamento ipſius publicè coëmptis, quæ tum aduehebantur, de quibus ſupra retulimus, qui tamen paulo poſt ad lectulum præceptoris ſui confectis negotijs reuertebantur. Sub horam igitur matutinam octauam, quo tempore λῆψις febrilis expectabatur, ſubito uires prorſus concidere, ægrotus etiam animo linqui cœpit, & quod græci dicunt λιποψυχεῖν, Recreatus tamen ijs modis quibus oportet, iacuit ita aliquantiſper quieſcens. Aliquanto pòſt ceu experrectus ex ſomno precum ſuarum formulam qua quotidie utebatur, repetebat, & recitabat totam, uoce quidem ſubmiſsiore, ſic tamen ut ſingula uerba exaudirentur, atque ut cognoſcatur ab omnibus, qualis ea ſit & quid paucis illis ante exitum ex hac uita ſuum horis orauerit uir optimus & ſanctiſsimus, integram illam hoc loco deſcriptam ſubiecimus. Deum igitur inuocans his precum uerbis tum uſus eſt.

Omnipotens, æterne uiue & uere DEus, Creator cœli & terræ & hominum unà cum filio tuo coëterno Domino noſtro IESV CHRISTO crucifixo pro nobis & reſuſcitato, & Spiritu tuo ſancto uiuo caſto & ueraci: Sapiens, bone, uerax, miſericors, iuſte, dator uitæ & legis, liberrime, caſte, ſaluator, qui dixiſti, Nolo mortem peccatoris ſed ut conuertatur & uiuat. Item inuoca me in die tribulationis & eripiam te: Confiteor tibi me miſerrimum peccatorem habere multa peccata, & multipliciter deliquiſſe, & doleo toto corde quod offendi te, & oro ut propter filium tuum

G dominum

dominum noſtrum IEſum CHriſtum crucifixum pro nobis & reſuſcitatum miſerearis mei, & remittas omnia peccata mea, & iuſtifices me per & propter IEſum CHriſtum filium tuum λόγον καὶ εἰκόνα σοῦ ἀΐδιον, quem uoluiſti pro nobis eſſe uictimam καὶ μεσίτην καὶ ἱκέτην mirabili & inenarrabili conſilio & immenſa ſapientia ac bonitate, & ſanctifices me ſpiritu ſancto tuo, uiuo, caſto, & ueraci: ut Te omnipotentem uerum Deum creatorem cœli & terræ et hominum, æternum patrem domini noſtri IEſu CHriſti, & IEſum CHriſtum filium tuum λόγον καὶ εἰκόνα σοῦ ἀΐδιον, & Spiritum ſanctū paracletum uiuum, caſtum, & ueracem, uere agnoſcam, tibi firmiter credam, tibi uere obediam, tibi gratias agam, te uere timeam, te recte inuocem, tibi ſeruiam, te uideam propicium in tota æternitate. In te Domine ſperaui, non confundar in tota æternitate: In iuſticia tua libera me. Conuerte me Domine ad iuſticiam & uitam æternam. Redemiſti me DEVS ueritatis. Cuſtodi & rege Eccleſias noſtras & politias & hanc ſcholam, & da eis ſalutarem pacem, & ſalutarē gubernationem. Rege & protege Principes noſtros. Ale Eccleſiam tuam, collige & ſerua Eccleſiam in his regionibus, & ſanctifica, et coniūge eam Spiritu ſancto tuo, ut ſit unum in te, in uera agnitione & inuocatione Filij tui IHeſu CHriſti, per & propter hunc æternum filium tuum dominum noſtrum IHeſum CHriſtum, crucifixum pro nobis & reſuſcitatum. Amen.

Omnipotens æterne fili DEI domine IHeſu CHriſte, qui es λόγος καὶ εἰκὼν ἀΐδιος τοῦ ἀϊδίου πατρὸς, & μεσίτης καὶ ἱκέτης noſter, crucifixe pro nobis & reſuſcitate,

tate gratias ago tibi toto pectore, quod aſſumpſiſti hu-
manam naturam, & conſtitutus es Redemptor me-
us, & paſſus ac reſuſcitatus carne intercedis pro me, O-
ro te reſpice me, & miſerere mei, quoniam unicus &
pauper ſum ego, Auge in me Spiritu ſancto tuo lucem
fidei, & infirmum me geſta, guberna, protege & ſalua:
In te Domine ſperaui, non confundar in tota æterni-
tate.

Omnipotens Spiritus ſancte, paraclete, caſte, uiue,
uerax, illumina, rege, ſanctifica me, confirma in mente
mea & corde meo fidem & ueram conſolationem.
ſerua & guberna me, ut habitem in domo Domi-
ni, omnibus diebus uitæ meæ, ut uideam uo-
luptatem Domini, ut ſemper ſim & maneam tem-
plum DEI in tota æternitate, & ſemper DEO læ-
tus gratias agam, & celebrem eum cum tota Ec-
cleſia cœleſti Amen.

Hæc cum ita peroraſſet acquieuit aliquantulum,
poſtea ſublatis oculis ad generum conuerſus, Ego, in-
quit, in morte fui, ſed Dominus clementer retraxit
me. Hoc etſi de præcedenti deliquio animi intellige-
bamus, tamen cum id ſecundo repeteret ad alios etiam,
Suſpicabamur eum tum luctæ aliquid ſuſtinuiſſe. Cum
ergo ex aſtantibus unus diceret: Nulla nunc condem-
natio his, qui in Chriſto Ieſu ambulant. Ipſe mox ſub-
debat: CHriſtus factus eſt nobis à Deo ſapientia, iuſti-
cia, ſanctificatio, & redemptio. Vt quemadmodum
ſcriptum eſt: Qui gloriatur in Domino glorietur.
Et ſœpe has uoces repetebat: Domine miſerere
mei.

Pulſus autem euaneſcere & extrema membra frigeſcere, reſpiratio etiam fieri concitatior, oculi & iuguli ſubſidere, atq; omnia in ſumma, mortem propinquam oſtendere, neq; paroxyſmi febrilis recurſio, ſed debilitas uel collapſio potius uirium extrema ſentiri. Nihil tamen omittebatur, ſicut par eſt omnium quæ fieri poterant & debebant. Itaq; ut aliquid uirium recolligeret, interrogabatur an cibi aliquid aſſumere uellet, quod cum interrogantibus permitteret, amplius quærebatur an iuſculum uellet, cumq; annueret, ſtatim apparatum fuit unum ex cereuiſia Hamburgenſi, qua ille in cibo ac potu ſuauiter uti ſolebat. Hoc igitur iuſculo allato exhauſit cochlearia tria, collaudans inſuper quam bonum inquit hoc eſt iuſculum. Hic cibus ei ultimus fuit, neq; enim potus aut cibi quicq; guſtauit poſthac amplius. Refectus mediocriter erigi ſe iubet, & poſtulat chartas in quibus teſtamenti deſcriptionem incoarat, ut quæ cogitauerat, & de quibus pridiana die teſtatus fuerat, ea perſcribendo teſtamentum abſolueret, cum ad eam rem ſe componeret & cuperet quidem ſcribere, uires autem deficerent, ego inquit feſtinatione excludor, ſignificabat autem læti feram debilitatem, qua mors eum anteuerteret, ut cogitata perſcribere non poſſet, quo animaduerſo nemo amplius quicquam ſcriptionis talis ab eo expectauit aut expetiuit, præſertim cum pridiana die oratione diſerta de ſua ſententia atq; uoluntate, & de omnibus quæ ſcripturus erat, teſtatus eſſet, & ex ijs quæ iam perſcripta erant, explicare cætera non uideretur difficile. Hæc facta fuere circiter horam decimam matutinam. Rurſus itaq; decumbens, iacebat ita nudatis ut ſolebat cru-

bat cruribus quaſi qui æſtum ſentiret, cum extrema ei iam pridem frigeſcere cœpiſſent, ut diximus, neq; ad genua uſq; caloris aliquid a tangentibus deprehenderetur, etſi illas explorantium contrectationes pro pudore ſuo grauiter ferre animaduertebatur ex eo, quod quotieſcunq; a ſolicitis tangeretur, ſemper ſe contrectationibus ſubduceret, rubor tamen ſparſus quidam quaſi macularum quarundam calorem adhuc ſupereſſe in tibijs & ulnis docebat, & uirtutis aderat adhuc tantum, ut non ſolum manus & pedes expedite moueret, ſed ſine ullis adminiculis ab uno latere in alterum ſe iactare poſſet. Pulpa uero illa ſuræ in corpore maxima, tum cœteri in tibijs & femoribus muſculi illo biduo pene inter oculos aſpicientium carne euaneſcente attenuabantur, ſpiratio autem paulatim magis magiſq; impediri & anhelatio creſcere. Cum ergo ad hunc modũ placide ceu quieſceret D. Paſtor compellandum eum eſſe interdum cenſebat, accedens ergo ad lectulum iubet clara uoce legi ex utroq; teſtamento quædam, quibus maxime delectatũ eſſe norat.

Legebantur ergo tum & ab ipſo D. Paſtore & per uices a Diaconis Magiſtro Froſchelio, & Magiſtro Sturione Pſalmi aliquot ut 24. 25. & 26. Eſaiæ caput 53. & Iohannis caput 17. Ad Romanos caput 5. & plura alia ex Eſaia, Iohanne, Pſalmis, & Epiſtolis Pauli. Quibus finitis cum conſiluiſſemus omnes, Ipſe ſemper eſt, inquit, mihi in animo & in conſpectu dictum Iohannis de Filio DEI: Mundus eum non recepit, Qui autem receperunt eum, illis dedit poteſtatem filios DEI fieri, qui credunt in nomine eius. Hæc clara uoce cum pronunciaſſet, poſtea labra rur-

ſus ita mouebat quadrante horæ, ut qui oraret tacite. Hora iam prima pomeridiana imminente, cū curarent ad lectulum præceptoris ſui ij profeſſores uniuerſi quorum ſunt pomeridianæ operæ publicæ, neq; tali tempore ab ægro recedendum ſibi putarent, & in perturbatione animorum maxima ad prælectionum operas obeundas nemo idoneus eſſe poſſet, ſubito conſcribebatur aliquid, & ut neceſſe erat fieri, tumultuariè, nomine omnium, quo publicè propoſito neq; ſe legere poſſe, expoſitis cauſis, & de periculo in quo uita præceptoris uerſaretur ſignificabant, eiuſq; ſalutem precibus communibus commendabant, quibus tali tempore diſcipulos potius quam ullis rebus alijs uacare oporteret. Forma ſcripti hæc eſt: Chariſsimi auditores, in qua ſolicitudine, mœrore & metu uerſemur, propter ægritudinem Reuerendi Præceptoris & Patris noſtri domini Philippi, non ignoratis, & haud dubiè nobiſcū ſerio adficimini. Patienter etiam feretis, operas lectionum hoc pomeridiano tempore à nobis omitti. Significare autem uobis hoc ideo uoluimus, ut ſciretis morbum ita intendi, ut niſi DEVS ſua potentia naturam iuuerit & ſuſtentauerit, dominum Præceptorem uim morbi tolerare diu non ualiturum. Hortamur autem uos, ut nobiſcum Deum ardenter inuocetis, ut miſeram Eccleſiam & in ea iuuentutem clementer reſpiciat, & ne ingratitudinem noſtram hoc modo puniat, ut hunc fidelem ſtudiorum gubernatorem nobis adhuc quidem eripiat.

His precibus hoc uacuum tempus obſecro tribuite potius quàm alijs ſtudijs, & uos, Eccleſiam & ualetudinem præceptoris noſtri Deo diligenter commendate.

mendate. Hoc ſcripto propoſito animi prorſus conſternari, & ſolicitudine atq; triſticia compleri uniuerſorum, quod uultu, inceſſu & geſtibus omnibus pleriq; ſignificabant. Et quanq; diebus illis inprimis, quibus Dominus præceptor non amplius in publicum prodire animaduertebatur, preces publicè & priuatim, ut diximus, intendebantur, & ſcholaſtici ſic obuerſabantur, ut de animorũ perculſione iudicari poſſet, Tamen poſt hanc ſignificationem priſtina augebantur omnia, & ſicut ante fecerant, ut fores domus Philippi Melanthonis, & ingredientes atq; egredientes in uia publica obſeruarent, & uultus, & uoces horum conſiderarent; Ita igitur hæc tum magis ab his fiebant, ut & ante fores ædiũ, & in uia publica illius uiciniæ frequentes conuenirent, atq; conſiſterent, & uoces & uultus, omneſq; ſignificationes captarent, ex quibus de ualetudine magiſtri ſui doceri poſſent. Sed ad rem reuertamur. Iacebat ita per horam unam aut alteram oculis conniuentibus, pedes interdum contrahens, interdum extendens, ueſtem etiam ſtragulam nonnunquam ſubleuans ut lœtifera anxietas facile animaduerteretur, neq; loquebatur ille ferme niſi interrogatus, in ore tamen euidentes motus apparebant tacite precantis & ſenſus erant & manebant integri uſq; ad extremum, uox etiam non impediebatur ut audiret & intelligeret, & ad interrogatá reſponderet omnia, paulo etiam ante ultimum halitum ſe exaudire & intelligere quæ acclamerentur uoce ſua teſtabatur, ut referemus.

Cumq; ita iacens á genero interrogaretur an uellet aliquid: reſpondit aliud nihil niſi cœlum. Ideo non ſitis mihi moleſti amplius interpellationibus talibus.

Hæc

Hæc ita fiebant uſq; ad horam pomeridianam tertiam, ibiq; incommodius in lectulo iaceret, delapſus de ceruicali, hoc agebatur ut componeretur melius & ceruical ſubderetur, quod cum fieret ut ægrotus attolleretur ab aſtantibus, ex ea tractationis illius commotione animus eum linquere, & omnis uirtus ita concidere cœpit, ut ſtatim putaretur expiraturus, reuocatus tamen ijs quæ in animi deliquijs adhibentur, iterum ſe recollegit, & cum acquieuiſſet, cur inquit turbatis meam mihi quietem tam ſuauem. Sinite ut quieſcam uſq; ad uitæ finem, quæ non procul abeſt. Hoc caſu factum ut ab omni deinceps commotione ipſius prorſus abſtineretur. Quod autem extrema iam eſſent omnia, pleriq; precibus ſuis hoc a Deo petebant, ut cum nulla ſpes uitæ ſupereſſet, benigne ei mortiferos dolores, & anguſtias abbreuiare uellet, & exitum fœlicem accelerare. Neq; omittenda iudicabantur ea quæ ad morientes fieri ſolent. Itaq;, Dominus Paſtor noſter aliquoties pias preces recitare quibus ægrotus confirmaretur, eaſq; uniuerſi, qui aderant, in genua procumbentes animis & uotis ſuis, ſequebantur. Recitabantur & ex ſacris literis, ex Prophetis Eſaia & Oſea, & nouo teſtamento loca multa ut antea fuerat factum, quæ præſentibus rebus conueniebant quorumq; meditatione antea in uita ſeſe confirmare conſueuerat, quibuſq; eum maxime delectatum audiendo & legendo memineramus, qualis eſt locus in Iohanne cap: XIIII. Ne turbetur cor ueſtrum, & XV. Si quis diligit me, ſermones meos ſeruabit. Et XVII. caput eiuſdem. Etiam ex decimo hæc uerba: Oues meæ uocem meam audiunt &c. Ex Epiſtola ad Romanos V: caput

caput magna ex parte, & ex VIII illud triumphale: Si Deus pro nobis quis contra nos, quo ille aliquando pro Symbolo uſus fuit, & quæ ſequuntur. His peractis diſcedebant aliqui, cœnaturi modicum, qui alioquin illo die nihil cibi guſtarant. Sub horam ueſpertinam ſextam cum conueniſſent rurſus pleriq; omnes, & ſpiritum ille ægrè duceret, addebatur à Sacerdote M. Sebaſtiano Froſchelio etiam ἐυλογια ἀρχίερατικὴ Numeri VI: Benedicat tibi Dominus & cuſtodiat te: oſtendat Dominus faciem ſuam tibi & miſereatur tui; conuertat Dominus uultum ſuum ad te, & det tibi pacem.

A Vito autem VVinſemio medicinæ Doctore, & græcarum literarum profeſſore &c. acclamabantur ei ex Pſalmo illa: In manus tuas Domine commendo ſpiritum meum, redemiſti me DEus fidelis & uerax. Cumq; eum interrogaret D. Vitus, an intelligeret, quæ dicerentur: reſpondit, Ia, quæ eſt affirmantis particula in lingua noſtra, non ignota etiam externis gentibus. Ita autem hoc expreſſe & diſertè enunciabat, ut exaudiretur à circumſtantibus omnibus qui fuerunt numero ad minimum uiginti. Itaq; Vitus iterum & tertio illa ex Pſalmo uerba acclamabat. Mox M Sebaſtiano Froſchelio Symbolum & orationem dominicam pronunciante, et tandem eorundē Pſalmi repetitionem inchoante, cum in faciem ægroti diligentius intueremur, expectantes extremum halitum, animaduertimus manifeſtiſsimè os eum ſic commouere, ſicut orans eo die ſæpius ſolitus fuerat, & ante toto uitæ tempore, quod cum aliquantiſper in eo gaudentes religioſum gaudium ſpectaremus, ſubito ille dodrante iam poſt horam ſextam elapſo ſine ulla contorſione oris aut cor-

poris commotione expirauit, atq; ita placide & leniter ut non attentiſsimorum oculos & præſentiam, fugere res indeprehenſa potuiſſet. Neq; in toto agone ulla commotio aut perturbatio, ulla deformitas ulla in parte animaduerſa, nulla uſq; immundicies neq; καςφολογίαι, neq; quicquam eorum quæ morientibus ferme accidere conſueuere. Ad cætera quod attinet, ſicut uixit ſancte, ita mortuus etiam ſanctiſsime fuit, uita clauſa pijs & aſsiduis precibus & ſermonibus, quos utinam uniuerſos recordaremur, & hoc loco perſcribere poſſemus, nulla enim re magis hæc expoſitio mortis illius noſtra commendabilis bonis & pijs omnibus redderetur, quos tamen meminiſſe in hoc ingente dolore, & perturbatione ſumma noſtra potuimus, eos bona fide retulimus. Meminimus & ſparſim quorundā qui quibus morbi diebus & occaſionibus habiti ſint, non poſſumus dicere, ijs propterea hunc locum peculiariter reſeruauimus, ubi promiſcue notarentur. Erat autem in primis his morbi extremis diebus familiariſsima ei, & frequentiſsima uox, quam tum ſingulis pene momentis cum gemitu, & intimo cordis motu repetebat: Ah DEus miſerere mei, & illa Pſalmi: In te Domine ſperaui, non confundar in tota æternitate, & rurſus alia Pſalmi: Vnicam petij à Domino, hanc requiram ut habitem in domo Domini omnibus diebus uitæ meæ, & uideam uoluptatem Domini, & uiſitem templum eius. Cumq; in tota uita quod omnes ſciunt, qui eum nouerunt, ardentiſsime orare ſolitus ſit, hoc tamen morbi tempore prioris uitæ hac in parte diligentiam & pietatem longe uincebat. Itaq; pietatis ſententiæ & interdiu ei in ore eſſe & per quietem offerri dormienti. Quotieſcunq; autem noctu è ſomno expergiſcebatur,

& ſem-

& ſemper & nihil aliud ex eo quam gemitus ad Deum & precantis uoces audiebantur. In primis tamen pro Eccleſia hoc extremo tempore ſuo orabat ardentius quam unquam antea, cuius calamitates in hoc ſtatu ipſius miſero & afflictiſsimo uehementer eum cruciabant, de quo et uoces atq; conteſtationes illius ſupra retulimus. Et plerunq; in his ultimis pro Eccleſia precibus ſuis, hoc diſerte à Deo petere ſolebat, ut coniunctionem piam conciliare uellet, Coniunge aliquos ô DEVS, dicebat, quam uocem ſæpiſsime ex eo multi audiuerunt. Filium ad precum, & concordiæ ſtudium hortabatur, & tum dicebat, Deus tibi benedicet. Repetijt & mentionem, quam facere crebro ſolitus fuerat, ſermonis habiti à clariſsimi uiri D. Iohannis Stramburgeri coniuge uidua. Eam cum aliquando laborantem tabifico morbi malo hortantibus amicis acceſsiſſet, poſtea dixit ſe illius oratione non parum fuiſſe confirmatum. Sed præcipue hæc commemorare ſolebat, illam cum pronunciaſſet ſententias aliquot, quibus fiducia meriti Ieſu Chriſti ſola eſſe hominibus ſalutaris demonſtratur, qualis eſt hæc, Sic DEus dilexit mundum ut filium ſuum &c. Et qui uidet filium, & credit in eum, habet uitam æternam, Et, iuſtificati fide pacem habemus: His igitur pronunciatis illam dixiſſe, ſe nihil ſentire triſticiæ animo ſuo, neq; aliud cupere & precari quam conſolationem iſtam eſſe & permanere firmam, neq; ulla alia cogitatione aut cura ſe affici. Atq; hæc recitans quorundam qui præ cæteris docti & religioſi uideri uellent, futiles, & inanes, atq; etiam turbulentas diſputationes & contentiones reprehendebat & unius mulieris pietatem & ueritatis ſtudium illorum clamoribus & zelo opponebat.

Si quando mentio fieret hoſtilium inſectationum, quibus oppugnabatur , nihil reſpondebat aliud , quam illud Pſalmi. Illi maledicebant,ego autem orabam. Et rurſus hæc Pſalmi CXX: Moleſta eſt habitatio animæ meæ,cum his qui oderunt pacem. Ego pacificus,ſed cum loquor,illi belligerantur.

Eo die quo publice poſtremum prelegit,adoleſcentibus quibuſdam petentibus teſtimonium initiationis ſuæ, cepit ſcribere hos uerſiculos , quos tamen non abſoluit.

AEterno genitore nate CHriſte,
Orator patris ex ſinu uerendi,
Vocem Euangelij ferens ſuauem,
Qua credentibus exhibes potenter
Vitam iuſticiamq; ſempiternam,
Et qui ſanguine nos tuo redemptos
Exaudis, reputas faciſq; iuſtos,
Oſtendiſq; pijs tuum parentem:
Noſtras Chriſte ſemper doceto mentes,
Ac in pectora gratiæ arrabonem
Noſtra effundito Spiritum mouentem,
Caſta incendia & inuocationem:
Fac pars agminis ut tui per omne
Aeuum ſimus, alacriterq; ſemper
Aeterni Patris & tuas ſonemus
Laudes &c. Amen.

Tali igitur fine uitam in terris ſuam clauſit D Philippus Melanthon, quod unum nobis in præſentia exponendum ſumpſimus, Nam uitæ illius iam extat de-

ſcripti

ſcriptio edita,& deſcribetur hæc ab alijs,ut confidimus copioſius. Vixit autem annos LXIII, & dies to‑tidem,extinctus eo horæ momento ſub ueſperam,quo in lucem editum conſtat. De morte autem huius cum per oppidum increbuiſſet magnus ſcholaſticorum nu‑merus ad ædes confluxit, cum iam ante frequentes ibi conſtitiſſent,& ut antea ſollicitudinem,ſic illo tempore dolorem ſuum officio tali oſtendebant. Morientem autem nemo qui aderat ſiccis oculis uidere potuit, ne ij quidem,qui animis maximè uirilibus mortis tempo‑re conſolari atq; confirmare alios ſciunt, quod omne robur animi amoris erga Cariſsimum præceptorem affectio ſuperaret. Sub ueſperam ſtatim ab Academia ad Principem Electorem miſſæ ſunt literæ, quibus de hoc luctuoſiſsimo caſu mortis Philippi Melanthonis perſcribebatur, quæ ante meridiem diei ab hac tertiæ Principi redditę fuere. Compoſitum autem corpus & depoſitum, illa nocte in muſæo aſſeruatum fuit, mane diei XX. Aprilis Mortui etiam facies,ut antea uiuentis,ab artifice depicta. Cumq; in affectione erga magiſtrum & præceptorem ſuum ſingulis pene mo‑mentis uenirent, qui peterent ſibi uidendi illius mor‑tui copiam fieri, quem uiuum dilexerant, & admirati fuerant, neq; negandum hoc multis de cauſis uidere‑tur,itaq; tota illa die, & uſq; ad meridiem poſtridianæ, quæ fuit uigeſima prima Aprilis,quaſi funus more ue‑teri publicè propoſitum eſſet, Ita admiſsi fuere ad aſpi‑ciendum hoc omnes,qui expetebant. Neq; eſſe puta‑mus multos in oppido noſtro Scholaſticos aut ciues, qui non illius diei & dimidij ſequentis tempore, ut di‑ximus ad eum uidendum uenerint, aut ſine lacrymis eum aſpexerint. Multi etiam hoſpites qui audiendi il‑

ſius cauſa ad nos uenerant, mortuum tum primum ui-
derunt, quorum ut uiuentem uiderent non fuit ea fœ-
licitas. Opinio autem de mortuo & affectio erga hunc
in ſpectatoribus illis ex eo etiam tum apparuit, quod
pennulæ quibus in ſcribendo uſus fuerat, & chartæ in
quibus aliquid ſua manu deſcripſerat, & quæ in paui-
mento muſæi abiectæ iacebant, & quæcunq; alia uſus
& præſentiæ illius memoriam teſtari poſſent, à quibuſ-
dam ſtudioſiſsime colligerentur uniuerſa. Ea die de
funeris exequijs et ſepultura decretum eſt, ut quam ho-
norificentiſsime fierent omnia. Sandapila autem plum-
bea, quæ ex plumbo albo confecta fuit, in qua exuuiæ
eius uiri, quo Deus ad maximas res uſus eſt, compone-
rentur. Hæc in ligneam alteram fuit incluſa, atq; po-
ſtridie ſub horam ſecundam, impoſitis etiam in ſanda-
pilam plumbeam illam alijs quibuſdam, in templum,
quod ad arcem Vuitebergenſem eſt, delatum fuit, &
propè Lutheri corpus, cui in uita παραςάτης fuit unus
omnium optimus, ſepultum eſt.

SCRIPTVM AVTEM IN SAN-dapilam cum alijs quibuſdam tale impoſitum fuit.

IN hac Sandapila continentur exuuiæ Philippi Me-
lanthonis, qui fuit profeſſor ſacræ Theologiæ, & phi-
loſophiæ in Academia Vuitebergenſi Annos 42. Vir
præſtans doctrina, humanitate, prudentia, uitæ inte-
gritate, & ſanctimonia, Chriſtiana pietate, ac toleran-
tia, beneficentia erga pauperes. Reuerendi uiri Do-
ctoris Martini Lutheri purioris religionis inſtaurato-
ris, παραςάτης, & adiutor præcipuus & fideliſsimus in
emenda-

emendatione doctrinæ ſacræ fraude Pontificum Ro-
manorum & Monachorum præſtigijs corruptæ, & in
abrogatione abuſuum, inuectorum ab ijſdem: Autor
confeſsionis Auguſtanæ, quæ eſt poſt inchoatam An-
no 1517 emendationem Eccleſiarum, & mutationem,
exhibita Inuictiſsimo Imperatori Carolo Quinto in
comitijs Auguſtanis, Anno a nato ex Maria uirgine
Ieſu Chriſto ſaluatore 1530. Propugnator ueritatis
cœleſtis conſtantiſsimus totis annis triginta, cum in
plurimis conuentibus Imperij, tum alias priuatim & pu
blice, ſicut ſcripta, quæ extant, teſtantur. Natus eſt in op-
pido palatinatus ad Rhenum Bretta, honeſtis parenti-
bus, Patre Georgio Schuuartzerd, qui fuit Magiſter
armorum apud Illuſtriſsimos Principes, Philippum &
Rupertum, Palatinos ad Rhenum, Electores Imperij
&c. qui & Maximiliano Imperatori & præcipuis Ger-
maniæ principibus propter uirtutem, integritatem,
prudentiam, & artem carus fuit. Matre uero Barbara
Reuterin, Anno 1497, die menſis februarij 16, hora
7 Scrup. 6 poſt ſolis occaſum ueſperi. Accerſitus Vite-
bergã ex Academia Tubingenſi ad interpretationem
græcæ linguæ ab Illuſtriſsimo Principe Friderico ter-
tio Duce Saxoniæ, & Imperij Electore &c. conditore
huius Academiæ, de conſilio Iohannis Reuchlini cog-
nati eius. Venit in hanc urbem Anno 1518.
die 25. Menſis Auguſti, hora prima Pomeridiana.
Ibi Lutherus motis iam controuerſijs, cum probaret
ingenium eius, copiam ac uarietatem doctrinæ, & iu-
dicij acumen, ac rectitudinem, ſibi eum adiunxit. Vxo-
rem duxit Catharinam Crappin natam ex honeſta fa-
milia in hac urbe, Anno 1520 die 25 menſis Nouem-
bris. Ex hac ſuſcepit filios duos & totidem filias. Filio-
rum

rū Georgius altero anno mortuus eſt. Philippus Patri ſuperuixit. Filiarum Anna nupta fuit Georgio Sabino Iuris utriuſqꝫ doctori. Magdalena Caſpari Peucero artis medicæ Doctori.

Coniunx Catharina deceſsit ex hac uita Anno 1557, die 11 Menſis Octobris, cum maritus abeſſet Vuormatiæ, miſſus eô ad diſputationem inſtitutam decreto Senatus Imperij de controuerſijs religionis. Ipſe Philippus reuerſus ad Academiam, uixit poſt coniugem in cælibatu uſqꝫ in annum tertium, quo ſub noctem feſti die Palmarum, ut uocant febri correptus, quam medici iudicarunt eſſe ἡμιτριταῖον, tandemqꝫ ſuperatus morbo propter imbecillitatem corporis confecti ætate, curis, & laboribus aſsiduis ac diuturnis, expirauit placidiſsime cum uera & ardenti Dei Patris, Filij & Spiritus ſancti inuocatione, Die menſis Aprilis 19, quadrante horæ ante ſeptimam ueſpertinam, Anno à nato Chriſto 1560 A condito mundo 5522: Has terras clementer & fœliciter gubernante Illuſtriſsimo Principe Auguſto Duce Saxoniæ, ſacri Romani Imperij Electore, & Archimarſchallo: Landgrauio Thuringiæ, Marchione Miſniæ, & Burggrauio Magdeburgenſi, cum compleuiſſet annos 63. dies 63. Anima fruitur conſpectu & conſuetudine filij DEI cū Eccleſia cœleſti iuxta dictum, Beati mortui, qui in Domino moriuntur.

Exuuias certiſsima & firmiſsima ſpe futuræ reſurrectionis condidit hoc ſepulchro Academia Vuitebergenſis, ſoluens Patri, Patrono, & Præceptori optimo fideliſsimo & cariſsimo gratitudinis & pietatis officium poſtremum. Anno 1560 die menſis Aprilis 21. Rectore Academiæ Georgio Cracouio

I. V. Doctore & profeſſore. Profeſſoribus Theologiæ, Paulo Ebero Paſtore. Georgio Maiore. Paulo Crellio doctoribus. Profeſſoribus doctrinæ iuris. Laurentio Lindemanno ordinario. Ioachimo à Beuſt. Iohanne Schneideuuein doctoribus. Profeſſoribus doctrinæ medicæ Melchiore Fendio. Caſparo Peucero. Iohanne Hermanno doctoribus. Profeſſoribus Philoſophiæ & liberalium artium, Vito Ortel Vuinshemio artis medicæ Doctore. Sebaſtiano Theodorico. Mathæo Blochingero. Petro Vincentio. Eſromo Rudingero. Caſparo Crucigero. Iohanne Bugenhagen. Heinrico Mollero. Euſebio Menio liberalium artium, & Philoſophiæ Magiſtris. Et Academiæ miniſtris Nicolao Riſenbergio, & Michaële Maio. Anno menſe & die, quo ſupra.

Pompa funeris breuiter hæc fuit, nam res ab alijs deſcribetur copioſius: Conſtituti fuerunt ex Profeſſoribus collegij Philoſophici qui efferrent, ab his igitur pullatis indutis ueſtibus talaribus, quales Sacerdotum ſunt, & habitu reliquo honeſto delatum primum in templum Parochiale oppidi VVitebergenſis fuit, & ante altare depoſitum, quo loco flexis genibus orare ſolitus erat, cum manuum impoſitione, & precatione commendaretur docendi munus in Eccleſia legitimè uocatis, ibi poſt Pſalmodias, & accentiones alias quales in ueſpertinis precibus noſtrarum Eccleſiarum uſurpari ſolent, Paſtor Eccleſiæ VVitebergenſis D. Paulus Eberus concionem habuit funebrem, explicans Apoſtoli uerba in Epiſtola ad Theſſalonicenſes capite 4. quæ concio editur, ut ſit in manibus omnium. Hac, & ueſpertinis precibus finitis in templum arcis deductum fuit; Vbi ante ſepulchrum depoſito funere, ex

I pulpito

pulpito in uicino loco extructo orationem habuit de mortuo Latinã Vitus Ortelius VVinshemius, medicinæ Doctor et Græcarum literarum profeſſor, quæ & ipſa edita eſt, poſtquam ſepultura peracta fuit, cum res producta eſſet uſq; ad horam quintam. Deducentium autem frequentia tam ſcholaſticorum, quam ciuium, & honeſtorum hominum omnium ordinum, qui ex uicinis locis conuenerant, tanta fuit, ut nemo meminerit in noſtro oppido maiorem. Venerat eadem die ſub horam antemeridianam Nonam, Ioachimus Camerarius, cum Clariſsimo uiro D. Doctore Morchio ad D. Philippum uiſendum reuertens, cui tamen in itinere de morte huius nunciatum fuerat: Is cum ad Philippi ædes antequam funus efferretur uocatus eſſet, ut eo ueniret, & inuitantibus obſequeretur, facere non potuit, ſed poſtea ſandapilis omnibus clauſis ad deductionem funeris primum eò acceſsit. Dolorem uerò ſuum & uultu & lacrymis ſuis homines teſtabantur maximum, & quacunq; funus procedens ferebatur omnibus à partibus & eiulatus muliebres audiri, & lacrymæ tam huius ſexus quam plurimorum, & uirorum & iuuenum conſpici. Elemoſynæ autem pro re & copia datæ fuere, & pueris Scholaſticis qui præcentiones funebres adminiſtrabant, & Pauperibus qui expetebant omnibus. Atq; hæ quidem ut & cœtera ex publico Vniuerſitatis ærario. Quomodo igitur & mortuus D. Philippus Melanthon ſit, & quæ funeris exequiæ fuerint, hactenus expoſuimus, cuius uiri memoriam quibus uerbis celebremus nos, in præſentia non reperimus. Hoc quidem ante oculos eſt omnium, quantas res DEVS in huius uiri humeros impoſuerit, de quibus rebus, quod periculum ſit ne iam ipſo ſub-

ſo ſublato attententur & labefactentur à multis, qui uiuum ut oderant, ſic etiam metuebant, mortuum autem metuere iam fortaſsis deſinunt, odiſſe pergunt, ab ijs igitur quin teterrimæ quæq; molitiones expectandæ ſint nimis multa docere poſſunt. Et meminimus ipſum Melanthonem cum alias ſæpe tum quodam tempore cum Lithiaſi pericoloſe laboraret, de ſe dicere, ſe mortuum laborem relicturum Poëtis, amicis autem ἀγῶνα ἐπιτάφιον. Videat igitur ſibi unuſquiſq; ut ad impendentia omnia, tum animo quam à cœteris quibus opus eſt uniuerſis, paratus ſit, neq; de hoc in præſentia plura dici attinet.

Celebrationem autem mortui, etſi ei aliena prædicatione minime opus eſt, & Poëtæ, qui ſunt, & alij boni quam plurimi ſuſcipient, cuius rei iam quaſi δίγματα in manibus ſunt non pauca. Atq; ut hoc etiam addamus, meminimus D. Philippum aliquot ante mortem annis, cum inter amicos & clariſs: noſtri temporis Poetam Stigelium familiarius in mercatu Lipſenſi uerſaretur, petijſſe igitur tum Philippum a Poëta illo meminimus, ut ſibi mortuo Epitaphium ſcriberet, breue quidem, et ſimplex, atq; ut melius intelligas, dicebat, quale uelim, ex tempore tum, argumenti loco, hoc diſtichon pronunciabat, quod ſubiecimus:

Hoc tumulo parui requieſcunt oſſa Philippi,
Qui qualis fuerat neſcio, talis erat.

Alter uero ille & Poëta & uir optimus, mihi uero inquit unum tantum uerbum in tuis uerſibus mutare liceat, & habebo epitaphium ſepulcro tuo non indignum, nimirum ut pro talis, magnus ſcribatur. Hæc

igitur tum ita fiebant & dicebantur à iocantibus. Nos autem qui uir D. Philippus Melanthon fuerit, & quid morte huius amiſſum ſit, Poëtis atq; bonis & doctis quam plurimis alijs deſcribendum relinquimus in præſentia, qui hanc de morte ipſius narrationem feſtinata opera hoc tempore edere uoluimus, ut extaret mortis eius ceu hiſtoriola ad poſteros propter mendacia, & calumnias hoſtium. Quæ uero hactenus de priuatis rebus & ſermonibus expoſuimus, nam publica nota ſunt pluribus, eorum teſtes in præſentia facimus Eccleſiæ VVitebergenſis Paſtorem, D. Paulum Eberum; & miniſtros Eccleſiæ cœteros. Ex Profeſſoribus autem publicis pleroſq;, é quorum ſunt numero Georgius Maior, Paulus Crellius Theologiæ Doctores. D. Ioachimus à Beuſt, D. Iohannes Schneideuuein I. V. Doctores. D. Vitus Vuinshemius, D. Caſparus Peucerus gener. D. Iohannes Hermannus medicinæ Doctores, & Iohannes Maior Ioachimicus, Theologiæ Doctor. Ex philoſophię profeſſoribus, Magiſter Sebaſtianus Theodoricus, Caſpar Cruciger, Esromus Rudingerus, Euſebius Menius, unà cum multis alijs uiris, & iuuenibus optimis, & fide digniſsimis, quorum nomina nimis longum fieret, hoc loco perſcribere, Et ſi neceſſe fuerit edi quocunq; tempore poterunt.

FINIS.

VVITEBERGAE EXCVDEBAT PETRVS SEITZ.
ANNO LX.